

VÅRT FÖRSVAR

Oberoende tidskrift sedan 1890

Nr 3, Oktober 2018

Framtidens
militära försvar

BREAKING THE **THOUGHT BARRIER**

In today's changing world, we face technological, financial, and operational challenges that conventional thinking just won't match. With engineering excellence, innovative thinking, and real-world pragmatism we push boundaries and break barriers every day.

We call it the *thinking edge*.

saab.com

SAAB

VÅRT FÖRSVAR

Oberoende tidskrift för försvar och säkerhet sedan 1890. Utges av Allmänna försvarsföreningen.

Vårt Försvar utkommer med fyra nummer per år. Tidskriften är ett populärvetenskapligt, opolitiskt organ för analys och debatt i försvars- och säkerhetsfrågor.

Ansvarig utgivare:

Elisabeth Nilsson

Chefredaktör:

Tommy Jeppsson

E-post: chefredaktoren.vf@aff.a.se

Redaktionskommitté:

Johanna Gårdmark, Gunilla Herolf, Tommy Jeppsson, Stefan Ring och Anna Wieslander. Adjungerade: Bo Jifält och Olle Schylander.

Redigering:

ClearDesign.se

Tryck:

Tryckerigruppen AB

Nästa nummer:

7/12 2018

Material:

Publicering av artiklar införda i Vårt Försvar medges med angivande av källan. Tidningen tar inte ansvar för insänt icke beställt material.

Prenumeration:

Helår fyra nummer: 200 SEK.

Pris t o m 25 år: 100 SEK.

Bankgiro 482-8885 eller

Plusgiro 127 11-8

ISSN:

0042 - 2800

Annonser och annonspriser:

Aff:s kansli

Teatergatan 3, 111 48 Stockholm

Telefon: Kanslichefen Olle Schylander

0708-60 87 71

E-post: aff@aff.a.se

www.aff.a.se

Organisationsnummer:

802000-1106

Omslagsbild: Obemannade och autonoma vapensystem kommer vi att se mycket av i framtiden. Foto: aapsky / Shutterstock.com.

Militär makt för Sverige

Framtiden innebär stora utmaningar vad gäller möjligheterna att upprätthålla ett trovärdigt militärt försvar. Utmaningen gäller alla mindre stater. Även mellanstora länder som Storbritannien och Frankrike har problem med att vidmakthålla och utveckla sina militära organisationer.

En utmaning avser möjligheten att skapa tillräckliga ekonomiska förutsättningar. Det handlar om medborgarnas vilja att bära försvarskostnaderna då främsta konkurrent utgörs av kostnaderna för nationell välfärd. Det handlar också om den mycket snabba kostnadsökningen för tekniskt kvalificerade militära system, vilken hotar den framtida förmågebreden. Till detta kommer kostnadsökningar för personal, som framtingar sökandet efter balanserade lösningar mellan personal – teknik, där bl a robotiseringen och utvecklingen inom området artificiell intelligens öppnar upp för möjligheter att inom vissa funktioner ersätta människan.

En annan utmaning gäller det val av försvarskoncept som måste göras oavsett om Sverige förblir militärt alliansfritt eller väljer att ingå i en allians. Sett till de europeiska ländernas relativt sett måttliga försvarssatsningar och de avvägningar som måste göras i USA rörande närvaron i Asien versus Europa måste möjligheterna till militär hjälp utifrån bedömas som starkt begränsade under överskådlig tid. Ett nationellt svenskt försvar måste därför till övervägande del bygga på inhemska resurser. Här blir kvantitet en kvalitet i sig givet landets storlek.

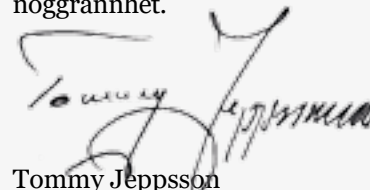
En tredje utmaning utgörs av interaktionen mellan militära och icke-militära angreppsformer. Ett an-

grepp byggt på en kombination av kinetisk energi, cyberangrepp, påverkansoperationer m m kräver samordning av samhällets motåtgärder i en totalförsvarskontext där sektortänkande har föga plats. Därtill krävs ett synsätt där de samlade resurserna utgör en verktygslåda och där den aktuella situationen avgör vilka medel och metoder som används.

En fjärde utmaning utgör återskapandet av ett civilt försvar i en situation där statens styrmöjligheter reducerats på grund av bl a privatisering, outsourcing och bolagisering. Resultatet har blivit en aktörs-mångfald där ledning, samverkan och samordning kommer att vara betydligt mer komplicerat än vad som var fallet under det kalla kriget. Detta äger rum i ett läge där det militära försvarets verkansmöjligheter är starkt avhängigt av ett fungerande civilt försvar.

Ett antal mentala barriärer behöver rivas i syfte att möjliggöra ett optimalt utnyttjande av samhällets samlade resurser. Det känns exempelvis rimligt att ett enda departement har ansvaret för försvar och säkerhet och måhända bör polisen sortera under detta. En tydlig rågång mellan intern och extern säkerhet är inte längre möjlig då dessa inte längre är separerbara givet att statliga, icke-statliga och privata aktörer interagerar i mönster som starkt varierar.

Klara mandat erfordras. Således ”vem för befälet?”. Korta, snabba beslutsvägar kontrasterar mot fredstida krav på exakthet och noggrannhet.

Tommy Jeppsson

VÅRT FÖRSVAR

Nr 3, Oktober 2018

Noterat

- 5** Minou Sadeghpour
Europa, Kina, USA och Sverige

EU-expert om Europa

- 7** Gunilla Herolf
Europas stormakter
Frankrike, Storbritannien, Tyskland – viktiga för Europa.

Tema: Framtida militära försvar

- 11** Robert Dalsjö
Operativ förmåga – vad och varför?
Viktigt att öka den operativa förmågan.
- 14** Sverre Diesen
Fremtidige trusler – fremtidig forsvar
Russland kan tenkes å ta i bruk begrenset militærmakt.
- 16** Tormod Heier
Fremtidens operative og taktiske konsept
Digitalisering bryter ner skillet mellom hva som er militært og sivilt.
- 18** Mats Olofsson
Teknikens påverkan på militära maktmedel
Cybermiljön innebär en ny arena för krigföring.

Analys

- 20** Eva Skoog Haslum
Utbildningen för officerare i förändring
Kärnfrågan handlar om kompetens.
- 23** Gudrun Persson
Ryssland skärper tonen
En kylig vind blåser från Ryssland.
- 26** Mike Winnerstig
Transatlantisk säkerhetspolitik under Trump
Oro bland USA:s allierade och partners.
- 28** Michael Sahlin
Folkvald diktatur med oviss framtid
Stark antivästlig och turknationalistisk retorik.
- 30** Tomas Ries
Problemen ökar
Världen går mot en allt djupare kris.
- 32** Katja Lundgren
Unik och lärorik insats
Det existerade en god ton och ett lugn.
- 35** Jojje Olsson
Låst läge i Korea
Ett slags passivt dödläge råder.

Ord i tiden

- 38** Magnus Dyberg-Ek
När röken lagt sig – utvecklingen av civilt försvar
Arbetet för att utveckla ett civilt försvar behöver fortsätta.

SVÅR FRÅGA – MÅNGFACETTERAT SVAR

Europa arbetar hårt för att rädda Iranavtalet, en uppgift som i nuläget är nästintill omöjlig. Anledningen är Europas relation till USA med starka ekonomiska och säkerhetsrelaterade band.

Den fråga som analytiker och bedömare nu ställer sig är om i stället Kina kan rädda avtalet.

För Iran har den huvudsakliga ”vinsten” med avtalet varit löftet om att ekonomiskt integreras i det internationella samfundet och därmed få en allmän boost av landets ekonomi. Landets krav för att fortsatt följa och respektera avtalet har därför varit att EU och andra parter ska garantera att iransk ekonomi utvecklas gynnsamt i enlighet med initiala överenskommelser, med eller utan USA.

Frågan är då om Kina tar över EU:s roll att rädda Iranavtalet och om detta ens är eftersträfvansvärt. Kina är Irans största exportpartner och har inte samma säkerhetsrelaterade

Trump drar sig ur Iranavtalet. Foto: Wikimedia Commons.

band till USA som EU. Landet behöver därmed inte, som unionen, balansera sina säkerhetsintressen mellan Iran och USA.

Men rösterna som höjs om att Kina kan ta ”lead” på Iranavtalets överlevnad bör bemötas med skepsis. USA är Kinas största handelspartner,

med årlig handel värderad till flera miljarder dollar. Om Peking skulle behöva välja är det osannolikt att Kina eller kinesiska företag skulle riskera denna handel för att rädda kärnenergiavtalet. Kalkylen om kärnenergiavtalets överlevnad bör därför ses genom denna lins.

BILATERALA FÖRSVARSSAMARBETEN

Fartyg från Singapores flotta. Foto: Wikimedia Commons.

Singapore och Indonesien fortsätter att utveckla sitt försvars- och säkerhetssamarbete. Det är ett samarbete som historiskt har varit allt annat än friktionsfritt men som

bedömare menar nu blir allt bättre. Under sommaren besökte Singapores marinchef Indonesien, bl a för att möta sin motsvarighet och diskutera samarbetet.

Enligt ett uttalande från Indonesiens försvarsdepartement inkluderade sommarens möte bland annat frågor om ökat samarbete mot hot i Malacca-sundet. Det rörde också åtgärder mot en rad gränsöverskridande brott och utmaningar, inklusive terrorism, pirater och olagligt fiske. Därutöver diskuterades strategier för att ytterligare förbättra det

bilaterala förhållandet på ett mer generellt plan. På utbildningsområdet fanns det uttryckligen förhoppningar om att utbytet skulle kunna utvidgas till att omfatta inte bara fler studenter utan även forskare inom områden som teknik och annan vetenskap.

Sammanfattningsvis ska mötet ha genererat överenskommelser om att länderna fortsatt ska bidra till att stärka sitt samarbete på försvars- och säkerhetsområdet i syfte att kunna möta gemensamma utmaningar såsom terrorism men även för att gemensamt se på andra problem inom regionen.

STRATEGISKA INTRESSEN

Kinas ansträngningar för att öka sitt inflytande och motverka amerikansk dominans i Sydkinesiska havet, Indiska oceanen samt Stilla-havsområdet har rönt stor uppmärksamhet i det internationella samfundet. Mindre uppmärksamhet har ägnats åt Pekings ”polära strategi”.

Enligt tankesmedjan Wilson Center försöker Kina bli en ”polär stormakt” som utnyttjar polarområdena längs sin väg för att påverka den globala maktbalansen. Bedömare från Wilson Center menar att det blir tydligare för varje dag som går att Kina vill utöka sitt inflytande i Arktis och Antarktis.

Enligt amerikanska media är mer än 80 procent av turisterna på ryska isbrytarutflykter till Nordpolen kineser – en indika-

tion på att Pekings uppmuntrade patriotiska turism kan nå världens mest avlägsna regioner. Bortsett från turismen återspeglar kinesiskt agerande både i Arktis och Antarktis de klassiska strategiska målen som fisk och mineraler.

Peking driver sin polära strategi på flera områden: politiskt, ekonomiskt, vetenskapligt och militärt.

Isberg i Arktis. Foto: Wikimedia Commons.

“We can't have an intelligent foreign policy unless we have an intelligent public, because we're a democracy.”

Zbigniew Brzezinski

ATT STÄRKA SVERIGES MOTSTÅNDSKRAFT

Sjukvårdens förmåga att hantera allvarliga händelser i fredstid och under höjd beredskap är oerhört central för Sveriges samlade försvarsförmåga.

Under augusti fattade regeringen beslut om att tillsätta en utredare som ska lämna förslag på hur hälso- och sjukvårdens förmåga behöver förbättras och utvecklas för att den ska kunna hantera allvarliga påfrestningar som terror-

attacker, stora bränder och höjd beredskap. Uppdraget ska vara redovisat senast i december 2020.

Parallellt med detta har regeringen tillsatt ytterligare en utredning som ska analysera och föreslå en struktur för ansvar, ledning och samordning inom civilt försvar på central, regional och lokal nivå. Strukturen ska även stärka samhällets förmåga att hantera fredstida kriser. Utredningen är mycket efterlängtd av branschen.

TRUMP OCH RYMDEN

Efter president Trumps uttalande om att han vill skapa en militär rymdstyrka för att säkra amerikansk dominans i rymden, har osäkerhet rått kring hur förslaget har tagits emot av Pentagon och USA:s försvarsminister Jim Mattis.

Mattis hade tidigare uppgett i media att han var tveksam till att skapa en separat militär ”rymdstyrka”. Under sommaren har han dock förklarat att hans poäng med detta uttalande var att understryka att det är viktigt att först skapa enighet om vad Pentagon bör fokusera på när det gäller rymden. Man bör också veta var utmaningarna, ligger innan man rekommenderar ett sätt att hantera dem på. Mattis menar att han nu är övertygad om att en separat militär ”rymdstyrka” är den rätta vägen att gå.

Pentagon har redan initierat arbetet med en ny rymdstrategi och kommer att kartlägga och övervaka amerikanska intressen i rymden. Enligt amerikanska media ska en rymdutvecklingsbyrå skapas för att påskynda utveckling och forskning kring rymdteknik för försvaret. Personal till ”rymdverksamheten” ska hämtas från olika delar av försvaret för att få så bred kompetens som möjligt.

Minou Sadeghpour, är verksam som styrelseledamot i Allmänna Försvarsföreningen samt bevakar säkerhetspolitik och utvecklingen i omvärlden.

minou.sadeghpour82@gmail.com

Europas stormakter

*Den viktigaste utmaningen för Europa är den som gäller bevarandet av det fria ordet och demokratin. Att Ryssland vill underminera den europeiska demokratin och splittra de europeiska länderna har länge varit uppenbart. Nu kallar också USA:s president media för folkets fiende och straffar journalister som ställer kritiska frågor, skriver **Gunilla Herolf**.*

Frankrike, Storbritannien och Tyskland ses sedan länge som de tre viktigaste länderna i Västeuropa. Deras historiska vägval har skilt sig åt, liksom deras kapacitet inom olika områden. Samtidigt har de under efterkrigstiden förenats av sin förankring i den liberala demokratiska världsordningen och i den transatlantiska länken. De tre intar en särställning i relation till omvärlden: Berlin, Paris och London är, utöver de Brysselbaserade organisationerna Nato och EU, de maktcentra som gäller för Europa. När dessa tre länder är eniga dominerar de den europeiska scenen och har stor påverkan på den globala.

2016 valde britterna att lämna EU och amerikanerna att utse Donald Trump till president. Medan brexitprocessen har dragit ut på tiden satte president Trump snabbt igång med att genomföra sina planer. Under 2017 lämnade USA klimatavtalet av 2015 och handelsförhandlingarna med EU och därefter har såväl politiken mot Nord- och Sydkorea som i Mellanöstern oroat

omvärlden. I maj 2018 förklarade Trump att USA skulle lämna Iranavtalet, avsett att förhindra att landet utvecklar kärnvapen, som hade slutits 2015, 12 år efter att Tyskland, Frankrike och Storbritannien (E3) för EU:s räkning hade inlett förhandlingarna. Efter den amerikanske presidentens agerande befinner sig därmed de europeiska EU- och Natoländerna nu i den märkliga situationen att på ett antal områden dela synsätt med Ryssland i stället för med USA.

Även om Donald Trumps seger inte hyllades i något av de tre stora länderna har man sökt skapa en god relation till den nya ledningen i Washington. President Macron inbjöd presidentparet till nationaldagsfirandet 2017 och relationen mellan de två har setts som varmare än den mellan förbundskansler Merkel och Donald Trump, något som bl a förklarats med hennes tidigare mycket nära kontakt med Barack Obama. Theresa Mays relation med USA har i hög grad präglats av brexit och därmed

hennes behov av amerikanskt stöd, speciellt i handelsfrågor.

ÖVERRASKAREN TRUMP

Situationen efter sommarens händelser och viktiga möten syns nu alltmer oroväckande. Såväl beträffande handelsfrågor som på det säkerhetspolitiska området har Donald Trumps beteende visat på de stora skador som amerikansk politik kan tillfoga Europa och övriga världen.

Vid det första av dessa möten, G7-mötet i Kanada 8-9 juni, överraskade Donald Trump övriga deltagare med att hävda att Ryssland, som sedan annekteringen av Krim 2014 hade uteslutits, nu igen borde delta. Relationerna var kyliga även i övrigt mellan USA och de övriga deltagarna från Frankrike, Italien, Japan, Kanada, Kina och Storbritannien. Framför allt präglades mötet av de tullar som USA just hade infört på stål (25 procent) och aluminium (10 procent) från EU, Mexiko och Kanada. Till detta kom Trumps förölmningar mot övriga deltagare,

*Helsingforsmötet mellan presidenterna Putin och Trump får betecknas som en framgång för den förrstnämnde.
Foto: www.kremlin.ru.*

tidiga avfärd från mötet, vägran att underteckna slutdokumentet, liksom uttalandet att han såg Europa – om än enbart i samband med handelsfrågor – som en fiende jämställd med Ryssland.

Även vid Natomötet den 11-12 juli hade den amerikanske presidenten en antagonistisk ton, speciellt mot Tyskland och med fokus på landets gasimport från Ryssland. Hans krav på ökade försvarsansträngningar av övriga medlemmar sågs som rimligt. Dessa tillbakavisade dock alla påståendet att de gått med på att höja målet från två till fyra procent av bruttonationalprodukten. På den positiva sidan kunde noteras att slutdokumentet inte visade några spår av Donald Trumps tidigare uttalanden om att Natos artikel 5-garanti inte fortsatt skulle gälla alla.

Helsingforsmötet mellan Donald Trump och Vladimir Putin några dagar senare blev en häpnadsväckande upplevelse. Det oerhörda inträffade att en amerikansk president tillmätte ryska försäkringar om att landet inte var inblandat i det amerikanska valet samma vikt som den amerikanska rapport som visade på motsatsen. Vidare ställde Donald Trump sig positiv till Putins förslag att USA skulle få förhöra de 12 ryssar som anklagas för att ha hackat sig in i demokraternas datorer mot att Ryssland skulle få förhöra vissa amerikaner (ett löfte som Trump senare tog tillbaka). Allmänt ställdes frågan om Ryssland hade en hållhake på den amerikanske presidenten eller om Donald Trump helt enkelt inte hade den intellektuella förmågan att stå upp mot en väl förberedd rysk president.

Den dramatiska upptrappningen av antagonistisk amerikansk politik har ökat oron för global och europeisk säkerhet och lett till en rad fördömande uttalanden i Europa. Speciellt gäller det handelsfrågorna. Theresa May har hänvisat till att USA, EU och Storbritannien är nära allierade som också alltid stått bakom fri och rättvis handel samt att handeln inom stål och aluminium bidrar till amerikansk säkerhet. Angela Merkel har uppmanat europeerna att sluta sig samman nu när det inte längre är möjligt att lita på andra. Ett telefonsamtal mellan Emmanuel Macron och Donald Trump, vid vilket tullar och migrationspolitik diskuterades, har beskrivits som "förfärligt". Med de europeiska motåtgärderna och den amerikanske presidentens hot om vidare upptrappning, fortsatte det

som nu börjat beskrivas som ett handelskrig. Först när EU-kommisionens ordförande, Jean-Claude Juncker, utlovat framtida europeiska köp av sojabönor och flytande naturgas kunde hotet om nya höga tullar mot den europeiska – i hög grad tyska – bilindustrin avvärjas, åtminstone temporärt.

EUROPEISKA INITIATIV

Den amerikanska politiken mot Europa påverkar till stor del Frankrike, Storbritannien och Tyskland på samma sätt, men reaktionerna hos dessa länder har också visat på deras olikheter. Initiativen har rört sig både inom och utanför organisationerna.

Tyskland är i kraft av sin folkmängd, ekonomi och politik i särklass starkast av de tre stora. Traditionellt söker tyskarna en politik som inkluderar så många som möjligt. I linje med det har de därför inom EU:s stora projekt om en ny global strategi lyckats genomdriva att det ska vara permanenta strukturerade samarbetet (PESCO) är öppet för alla EU-länder. Den nya säkerhetspolitiska situationen har under de senare åren lett till förstärkningar av försvaret, men oron finns också över att Natos stöd inte längre kan tas för givet liksom att EU försvagas genom brexit. Därför har Tyskland lanserat ett kapacitetshöjande projekt, det så kallade Framework Nations Concept, en rad bilaterala avtal i vilka Tyskland samarbetar med olika länder. I ekonomiska frågor har Tyskland kraftfullt försvarat egna intressen, inklusive den av Trump hårt kritiserade Nord Stream 2.

Frankrike har under åren intagit en mer självständig roll mot USA än övriga allierade Nato-länder. Samtidigt är landet beroende av en god relation med Tyskland för att kunna spela en viktig roll i Europa, något som varit svårt under de senare årens svaga franska ekonomi och

tyska krav på budgetdisciplin. Brexit är inte enbart negativt för Frankrike, som eftersträvar en starkare försvarspolitik inom EU än vad engelsmännen önskat, och dessutom gärna ställer sig i spetsen för en sådan.

President Macron lade tidigt efter sitt tillträde 2018 fram ett antal förslag på reformer i Europa, men de tyska svaren har varit sena och tvekan. Ett av dem gäller skapandet av en snabbinsatsstyrka, "European intervention initiative", (EII), som i motsats till PESCO enbart ska omfatta ett fåtal länder och därmed inte uppskattats från tysk sida. Nu har detta initiativ, som tycks vara inriktat på Medelhavsområdet, ändå undertecknats av nio länder (Belgien, Danmark, Estland, Frankrike, Nederländerna, Portugal, Spanien, Storbritannien och Tyskland). Som en del kommentatorer påpekar innebär en mer fristående europeisk grupp att Danmark och Storbritannien, som av olika skäl står utanför EU:s försvarspolitiska samarbete, kan medverka.

I alla medlemsländer finns partier som inte respekterar demokratin.

För Storbritannien, som i första hand förlitar sig på Nato, är det ändå viktigt att bevara relationerna till EU-länder, speciellt i en tid då Nato, inte längre ses som lika pålitligt. Liksom Tyskland och Frankrike bygger man upp kapacitet i egen regi, den så kallade Joint Expeditionary Force (JEF), i vilken bl.a. Sverige deltar. Vidare har Frankrike förnyat sitt mångåriga bilaterala samarbete (Lancaster House) med Storbritannien och även Tyskland

är angeläget att fortsätta samarbetet med britterna.

Ännu viktigare för Storbritannien, som drabbats av en rad terroristattentat och på senare tid också av förgiftningsfall, är att fortsätta att delta i EU:s säkerhetspolitiska samarbete mot terrorism, internationell brottslighet och cyberhot. Även EU är positivt till fortsatt brittiskt samarbete, inte minst på grund av den stora brittiska kapaciteten på området, men eftersom sådant arbete sker inom EU:s strukturer blir det en förhandlingsfråga.

Frågan är hur alla dessa initiativ ska knytas till EU och Nato och till övriga EU-länder. Behovet att skapa ett samarbete oberoende av USA är stort men resurserna är begränsade. Mindre grupper kan visa sig lösa den knut som EU:s aldrig använda stridsgrupper misslyckats med men många frågor återstår att lösa.

FRAMTIDEN

Mycket hänger nu på de tre stora länderna, de som har störst resurser att sätta emot den hotande utvecklingen men som då också måste skapa enighet bland sig själva och bidra till en sådan i Europa. Även ett enigt Europa kan dock misslyckas. Det försök att mildra effekterna av USA:s Iranpolitik som gjorts ser nu ut att gå om intet när allt fler företag och institutioner ger upp inför Trumps hot om att straffa dem som handlar med Iran.

I relationen till Ryssland är det ofta svårt att enas. Efter ett ryskt initiativ har Frankrike levererat humanitär hjälp till Syrien i samarbete med Ryssland. Fransmännen säger sig därvid ha fått ryska löften att hjälpen gått till rätt områden men har också fått kritik för detta samarbete. Även Angela Merkel har visat tecken på att vilja normalisera relationen till Putin, medan den nye brittiske utrikesministern, Jeremy Hunt,

Tyskland kommer att ha en nyckelroll i ett framtida Europaförsvär. Bilden visar fregatten Niedersachsen. Foto: Mate Airman Josh Kinter, United States Navy / commons.wikimedia.org.

manar till enighet och fasthet inför den ryska destabiliserande politiken.

För framtiden har den tyske utrikesministern, Heiko Maas, föreslagit att skapa ett nätverk av globalt orienterade länder som har samma tänkesätt när det gäller utrikes-, handels- och klimatpolitik. Han ser dock att det inte kommer att bli lätt: enbart mellan Frankrike och Tyskland skulle det kräva en kompromiss mellan den inkluderande politik som Tyskland förordnar och den franska synen på en mindre ledargrupp. Inte heller inom länderna finns enighet om vilken väg som man bör ta.

Vidare har Angela Merkel uppmanat till en "europeisering" av FN:s säkerhetsråd: tanken är att en roterande grupp av cirka tio medlemsstater ska samarbeta tillsammans med EU-kommissionen och Frankrike (som ju har vetorätt) för att kunna "tala med en enda europeisk röst" på global nivå.

Trots brexit är Theresa Mays engagemang för att samarbeta med europeiska länder och EU i relevanta försvars- och säkerhetsfrågor stort men hennes egen framtid är osäker. Frågan är också om det är möjligt att övertyga den befolkning som nyss tagit ställning mot EU att föra en sådan politik.

Gunilla Herolf. Foto: Privat.

Bland alla de områden som nämnts syns den viktigaste utmaningen för Europa vara den som gäller bevarandet av det fria ordet och demokratin. Att Ryssland vill underminera den europeiska demokratin och splittra de europeiska länderna har länge varit uppenbart. Nu kallar också USA:s president media för folkets fiende och straffar journalister som ställer kritiska frågor. Men hotet mot demokratin kommer också inifrån Europa. I alla medlemsländer finns partier som inte respekterar demokratin och i vissa som Ungern och Polen har man redan genomfört antidemokratiska reformer, framför allt mot domstolar och media. Man behöver inte vara särskilt kunnig i historia för att veta vad som kan hända om sådana hot inte tas på allra största allvar.

Gunilla Herolf är fil dr. och associerad seniorforskare vid Utrikespolitiska Institutet.

gunilla@herolf.se

Operativ förmåga – vad och varför?

Avsnittet om politikens inriktning i det senaste försvarsbeslutet inleds med en kraftfull skrivning: "Det enskilt viktigaste under försvarsinriktningsperioden 2016 t o m 2020 är att öka den operativa förmågan i krigsförbanden och att säkerställa den samlade förmågan i totalförsvaret".

Robert Dalsjö

Det finns dock minst två perspektiv på begreppet operativ förmåga, ett som gäller de befintliga krigsförbandens duglighet, och ett annat som gäller vilka förmågor som försvaret behöver för att kunna avskräcka en angripare.

Krigsförbandens krigsduglighet handlar främst om att säkerställa att Försvarsmakten (FM) har de förband och förmågor som vi redan har beslutat om i försvarsbesluten och att våra förband är farliga för fienden. Tyvärr är det inte så, eftersom en lång rad försvarsbeslut har varit underfinansierade. Under 00-talet löstes detta genom att förbanden och förmågorna urholkades tills de mest bara fanns på papper. Efter att Putin gjort slut på den eviga freden ställs nu åter krav på operativ förmåga och på tillgängliga krigsförband som inte är Potemkinkulisser.

Problemen i krigsförbanden är då av tre slag:

1. Förband som helt enkelt inte finns därför att de inte har någon personal.
2. Förband som finns, men inte har avsedd operativ förmåga därför att väsentlig materiel inte finns eller inte fungerar.
3. Förband som finns och som har sin materiel, men av kostnadsskäl inte får öva tillräckligt för att uppnå den förmåga som de borde ha.

Ungefär hälften av förbanden i armén finns helt enkelt inte i dagsläget p g a vakanser, medan resten av armén, liksom de blå försvarsgrenarna, lider av obefintlig materiel eller bristande övning. Får FM inte mer pengar i närtid lär detta tillstånd fortsätta.

Ett särskilt bekymmer är att vi sedan länge har stora brister i det som kallas systembalans. I många fall är det en hel kedja av saker som alla måste fungera för att en förmåga – t ex luftförsvaret – ska finnas. Det är den svagaste länken i denna verkanskedja som blir gränssättande för förmågan hos helheten. Här har vi en historia av att grovt synda på nåden på ett sätt som skulle kunna få katastrofala följder i händelse av krig. Exempelvis har våra dyra flygplan varit extremt sårbart uppställda på flottiljerna. Likaså har vi köpt mycket få av de kvalificerade vapen som krävs för verkan i målet, trots att priset för en jaktrobot är en hundradel av priset för ett stridsflygplan.

Den uppsättning av förband som vi nu söker att få i krigsdugligt skick är nästan identisk med den som återstod efter det stora nedrustningsbeslutet 2004. Det är självklart att den strategiska utvecklingen sedan dess ställer krav på en annan uppsättning förmågor om FM ska ha tillstymmelsen till chans att kunna lösa sina uppgifter.

JAS 39 är en bra vapenplattform men det är stridsmedlen som ger effekt. Foto: Hampus Hagstedt, Försvarsmakten.

Först att behandla detta problem offentligt var Krister Andrén i en banbrytande FOI-rapport om tröskelförsvar från 2014. Han menade att FM:s litenhet, det svenska samhällets ökade sårbarhet, och ryska systems precision och räckvidd, gjorde den gamla inriktningen när det gällde att parera ett angrepp omöjlig. Nu måste vi kunna absorbera det första angreppet och sedan föra striden offensivt på både operativ och taktisk nivå. Detta är den antalsmässigt underlägsnes enda möjlighet, men ställer krav på stridskrafter med god överlevnadsförmåga, stor eldkraft, hög precision och lång räckvidd, menade Andrén.

En del av Andréns radikala tankar återkom senare i officiella rapporter, bland dem i slutrapporten från FM:s

Perspektivstudie (PerP). I den hade FM – klokt nog – valt att ställa frågan vilket försvar och vilka förmågor som behövs för att skapa trovärdig tröskeleffekt. Det recept man skrev ut omfattade i grova tal en fördubbling av organisationen till 2035, luftvärnet skulle stärkas, armén skulle bli mer rörlig, och de blå stridskrafternas förmåga till överlevnad skulle ökas. För att kunna föra striden offensivt och på djupet avsågs FM tillföras förmåga till bekämpning av både

punkt- och ytmål på stora avstånd. Självfallet ställde detta såväl krav på en avsevärt höjd förmåga till målupptäckt och målinmätning som på ett uppgraderat logistiskt stöd, och även en utvecklad förmåga att samverka med tredje part.

” **Omvärldsläget ställer krav på snabba och substantiella förbättringar.**

Ett drastiskt försämrat omvärldsläge ställer krav på snabba och substantiella förbättringar av vår försvarsförmåga. För att kunna nå dit behöver ett antal steg tas snarast:

1. Den politiska nivån måste lätta på penningpungen, både omedelbart och på längre sikt. Annars händer ingenting.
2. De nya pengarna ska först användas till att fylla luckorna i befintliga förband, innan nya förmågor och förband kan bli aktuella.
3. Tillkommande förmågor och förband ska byggas upp med systembalans, inte som Potemkinkulisser.
4. Vi behöver skaffa de nya förmågor Andrén och Försvarsmaktens perspektivplan efterlyst, inte bara åter skapa gamla.

5. FM måste kunna bryta med den invanda ”produktionslunken” och leverera en substantiell tillväxt på fem års sikt. Att tala om 2035 duger helt enkelt inte, givet omvärldsläget.

På fem år skapade tyskarna på 30-talet en krigsmakt som erövrade halva Europa. USA gjorde detsamma på mindre än fyra år. Dessutom kan man jämföra med näringslivet: om Volvo nu skulle säga att det tar 15 år att få fram en volymproduktion av elbilar så skulle VD och hela ledningen åka ut med huvudet före. Tilldelad tid är tillräcklig tid.

Robert Dalsjö är till vardags verksam som forskningsledare vid FOI.

Fremtidige trusler – fremtidig forsvar

Militærmakt kan i dag brukes på mange måter og for mange ulike formål. Trusselvurderingene er derfor et avgjørende premiss for planleggingen av et moderne forsvar.

Sverre Diesen

Med Sovjetunionens fall og den kalde krigens slutt endret trusselen – eller hotet, som man sier på svensk – mot de skandinaviske småstater seg grunnleggende. En eksistensiell trussel, og med den faren for en total krig for å overleve som nasjoner forsvant, etter å ha dimensjonert forsvarstenkingen i flere hundre år. I stedet lever vi med et mer begrenset trusselbilde der Russland fortsatt er vår felles sikkerhetsutfordring, gitt vårt geopolitiske fellesskap som småstater på Russlands periferi. Men Russland er ikke Sovjetunionen, og ingen kan i dag sannsynliggjøre at russerne skulle ønske å erobre hele den skandinaviske halvøy, med de politiske og militære konsekvenser det vil måtte få.

Russland kan derimot tenkes å ta i bruk mer begrenset militærmakt for å ivareta sine interesser i Skandinavia. Det kan dreie seg om et helt spektrum av formål, herunder å skjerme strategisk viktige områder, legge press på de nordiske regjeringer for å få dem til å føre en politikk med større hensyn til russiske interesser eller fremtvinge aksept for helt konkrete krav i et eller annet stridsspørsmål. Denne type strategisk motiv gir Russland meget stor handlefrihet med hensyn til maktbrukens rent operative karakter og omfang; fra fly- og missilangrep til spesialstyrkeoperasjoner og tidsbegrenset besettelse av mindre områder med sjø- eller luftbårne styrker, kombinert med hybridkrigføringens mange irregulære virkemidler.

Det er likevel en rimelig antagelse at de færreste av disse konfliktårsakene er så viktige for russerne at de rettferdiggjør risikoen for en storkrig med Vesten og USA. Dette legger i seg selv begrensninger på maktbruken, fordi den må holdes på et nivå som minimerer en slik risiko for vestlig intervensjon. Spesielt gjelder det hvis NATO-landet Norge er involvert. Skjønt man må lure på hvor viktig den forskjellen egentlig er, gitt det omfattende bilaterale forsvarssamarbeidet både Sverige og Finland nå har med USA, og gitt de avtaler om blant annet bruk av NATO Response Force som ble gjort under toppmøtet i Wales i 2014.

Russland vil altså ønske å gjennomføre en slik operasjon på en måte som går under Vestens radar, selv om russerne kanskje oppfatter handlefriheten overfor det formelt alliansefrie Sverige som fortsatt noe større enn overfor Norge. Det ene forbeholdet vi må ta er de scenariene hvor motivet deres er å skjerme strategisk viktige områder i en situasjon hvor det allerede er brutt ut en storkonflikt med Vesten, eller der russerne anser en slik konflikt for uunngåelig. Det vil for Norges del kunne dreie seg om en besettelse av deler av Finnmark for å skjerme baseområdet på Kola, eller for Sveriges del om eksempelvis besettelse av Gotland i en konflikt med NATO i Baltikum. Da står det allerede interesser på spill som er så viktige at risikoviljen og viljen til å bruke omfattende militærmakt åpenbart er tilsvarende større fra russisk side.

Det er med andre ord en helt fundamental forskjell på hvilke politiske og strategiske interesser russisk bruk av

*Specialstyrkor är ett användbart verktyg för den aktör som önskar operera «under radarn».
Foto: Andrys Petrovas / Shutterstock.com*

makt i Skandinavia vil måtte ha i fremtiden, sammenlignet med den historiske trussel. Det påvirker i seg selv hva som er et godt forsvar fra de skandinaviske småstatenes side. I tillegg må vi ta hensyn til at den kombinerte teknologi- og kostnadsutviklingen har gjort et mobiliseringsbasert masseforsvar der 5-10 prosent av befolkningen trakk i uniform helt urealiserbart innenfor rammen av noe tenkelig forsvarsbudsjett. Det betyr at det gamle forsvarskonseptet basert på forsvar av hele territoriet heller ikke er økonomisk mulig i vår tid. I den grad vi forblir forsvarsnostalgiens fanger og fortsetter å strekke oss etter dette idealet så langt pengene rekker, ender vi bare opp med et operativt utilstrekkelig svar på et strategisk irrelevant problem.

De skandinaviske småstatenes sikkerhetsproblem i dag er å kunne sørge for at det ikke kan oppstå en konflikt i Norden som er for stor for oss men for liten for det vestlige sikkerhetsfellesskap, uansett hvor vi formelt er medlemmer. Denne strategiske forutsetningen genererer et taktisk og operativt problem der den største utfordringen er et tilnærmet umulig forhold mellom hvilken varslings tid vi kan regne med, størrelsen på våre utsatte områder og våre etter hvert meget små forsvar – altså mellom tid, rom og styrker til rådighet. Det

betyr at vi også rent konseptuelt og organisatorisk må endre selve stridsidéen for våre forsvar. Forsvar i strategisk forstand kan ikke lenger settes lik forsvarsstrid med bakkestyrker i taktisk forstand, slik vi har vært vant til. Det

” **Russland kan tenkes å ta i bruk begrenset militærmakt for å ivareta sine interesser i Skandinavia.**

nytter heller ikke med slagord av typen «erfaringen fra Afghanistan viser at det som må til er 'boots on the ground'». Nettopp fordi militærmakt i dag gjenspeiler et bredt spektrum av både politiske forutsetninger, strategiske hensikter og operative alternativer, er erfaringer fra en type krig ikke automatisk overførbare til enhver annen. Hva som i dag er et godt forsvar må under slike betingelser

følge som resultat av en stringent og disiplinert analyse der trussel, tid, rom, terreng, økonomiske rammer, teknologiske muligheter og andre relevante faktorer vurderes nøkternt og lidenskapsløst, uten emosjonelle bindinger til historiske forsvarsmodeller.

Sverre Diesen är general och var Norges Försvarschef åren 2005-2009.

Fremtidens operative og taktiske konsept

Fremtidens konsept kommuniserer hvordan forswarets ansvar for «statens sikkerhet» og sivilsamfunnets ansvar for «borgernes trygghet» (security og safety) smelter sammen. Nordisk digitalisering bryter ned klargjørende skiller mellom hva som er krig, hva som er fred, hva som er militært og hva som er sivilt.

Tormod Heier

Hvordan vil fremtidens operative og taktiske konsepter se ut i Nordens digitaliserte samfunn? Felles for alle er at de må kunne avskrekke Russland, men uten å provosere unødige. Fordersom konseptene fremprovoserer russiske mottiltak vil forsaret gi samfunnet mindre sikkerhet fremfor mer. Med dette som utgangspunkt vil konseptutviklingen styres av to forhold. Redusert kjøpekraft fordi teknologisk fordyrelse på militært materiell fortsatt vil øke. Og høyere personellkostnader fordi nordiske arbeidstakere med spesialistkompetanse blir stadig dyrere å lønne. Dette fremtvinger løsninger der landenes komparative fortrinn må utnyttes mer systematisk og langsiktig. For Norden betyr det ikke flere konvensjonelle styrker, som i USA og Russland. Med svakere kjøpekraft vil småstatenes forsvar bli så lite at de knekker ryggen i første møte med russiske styrker. Derfor er utvikling av billige og mer brukervennlige datanettverk det viktigste.

I disse nettverkene knyttes sensorer, plattformer og beslutningstakere sammen. Dels på tvers av luft-, sjø- og landmilitære domener. Dels på tvers av sektorene i totalforsvaret innen justis, forsvar og helse. Og til sist, mellom allierte styrker. I slike fleksible kommando- og kontrollsystemer fremmes ikke snevre militærfaglige krav til integritet, funksjonalitet og konfidensialitet.

Snarere er det sivile applikasjoner fra IBM, Apple, Facebook og Microsoft som gjelder, og som styrkene tvinges inn i. Ikke fordi offiserene vil, men fordi de må. For bare slik kan nordiske myndigheter få finansiert en stadig dyrere velferdsstat. Da forventes det også at viktige samfunnsaktører som de væpnede styrkene aktivt bidrar med effektiviseringstiltak. Fremfor å tilføre styrkene mer penger vil konseptene heller være et uttrykk for offiserenes evne til kontinuerlig omstilling slik at egen

avdeling kan operere smartere og mer kosteffektivt. For bare gjennom mer effektive konsepter kan friske penger frigjøres og føres tilbake i nye og mer fremtidsrettede investeringer.

Hvilke investeringer snakker vi om? Satellitter, droner og IKT-systemer som gir spesialstyrker, heimevern, politi og frivillige innsatsgrupper i

totalforsvaret en felles situasjonsforståelse. Vi snakker om «etterretningsdrevne operasjoner» der heimevern-soldater, sivile borgere og frivillige med lokalkjennskap i by og bygd rapporterer på sosiale medier om fiendtlig aktivitet. Og hvor politiets beredskapstropp og militære spesialstyrker settes inn med ildstøtte fra droner, fartøy og fly med lav signatur og lette sivile logistisk fotavtrykk. I utkanten står politi, heimevern og nødetater klare til å rykke inn for å stabilisere sivilsamfunnet straks aksjonen er over. Planlegging, ledelse og gjennomføring skjer ikke i militære hovedkvarterer. Ei heller i hierarkiske kom-

” **Utvikling av billige og mer brukervennlige datanettverk er det viktigste.**

mandokjeder. Snarere løses oppdragene i tråd med en desentralisert og tillitsbasert skandinavisk styringsmodell, på så lavt nivå som mulig. Men hvor regjeringens sikkerhetsutvalg sitter med ansvaret for statens sikkerhet og borgernes trygghet i sivil-militære situasjons- og beredskapssentre. Her sitter også statens «førstelinjeforsvar»: statlige og private IKT-bedrifter, mediehus, etterretningsorganisasjoner og teleoperatører. Alle har de ett felles samfunnsoppdrag, som er å hindre at samfunnets digitale infrastruktur lammes. Noe slikt vil i så fall gjøre det enklere for motparten å vinne frem med sin versjon av hva som foregår, selv til nære allierte.

Fremtidens konsept kommuniserer hvordan forsvarets ansvar for «statens sikkerhet» og sivilsamfunnets ansvar for «borgernes trygghet» (*security og safety*) smelter sammen. Nordisk digitalisering bryter ned klargjørende skiller mellom hva som er krig, hva som er fred, hva som er militært og hva som er sivil. Dette utnyttes også på russisk side. For så lenge Russland har et BNP på størrelse med Portugal, og så lenge russiske styrker

bare bruker en tolvtedel av hva USA og NATO bruker, vil konsepter som unngår motpartens sterkeste sider være mest logisk. Russiske anslag vil derfor ramme samfunnskritisk infrastruktur. Ikke for å erobre terreng men for å skape uro og engstelse blant innbyggere som tar velfungerende samfunnstjenester som en selvfølge. Det er denne typen sårbarhet som skaper politisk press. Og som gjør at rene konvensjonelle kampstyrker, som for eksempel en svensk fullmekanisert brigade, i relativ forstand vil ha lite å si for utfallet. Førstelinjeforsvaret til svenske myndigheter er med andre ord ikke de konvensjonelle regimentene, brigadene eller flotiljene. Snarere er det samvirket mellom politi, nødetater, spesialstyrker og heimevernsoldater, samt statlige og ikke-statlige IKT-bedrifter, som utgjør den krigsforebyggende terskelen. Sammen må disse enhetene løse to oppdrag samtidig: nedkjempe mindre «hybride trusler» på eget territorium, og etablere en kampsituasjon som er såpass stor at selv nære allierte tvinges til å komme til unnsetning. Å unngå «gråsoner» som er for store for en selv, men for små for USA er grunntanken i fremtidens operative og taktiske konsepter.

Författaren sätter ett frågetecken för relevansen av bl a mekaniserade förband. Foto: Joel Thungren, Combat Camera, Försvarsmakten.

Tormod Heier är överstelöjtnant och tjänstgör vid Försvarets Högskola i Norge.

theier@fhs.mil.no

Teknikens påverkan på militära maktmedel

Det är i cybermiljön som vi skapat förutsättningen för en annan typ av krigföring. Varje dag sker intrång och påverkansoperationer i IT-system och varje framtida krig kan förväntas inledas, eller t o m helt genomföras, genom massiva operationer för att störa, förfälska eller helt slå ut våra el-, tele-, och andra försörjningssystem.

Mats Olofsson

Utvecklingen av krigföringsprinciperna har alltid styrts av viljan att ligga före den potentiella motståndaren, för att kunna överraska och vinna fördelar. Därvid utgör tekniken en av de viktigaste faktorerna. Kulsprutan, pansarvagnen, flygplanet och u-båten är exempel på tekniska innovationer som drastiskt förändrat förutsättningarna för hur man bedriver strid.

I en värld fylld av fortsatta politiska och kulturella spänningar syns ingen minskning i ambitionen att utveckla nya sätt att vinna fördelar. Den tydligaste trenden idag ligger dock inte i stora plattformar utan kan sammanfattas i ordet "mjukvara". Många har kanske stött på begreppet mjukvarustyrd radio, som är ett sätt att med en enda radioutrustning kunna välja flera olika frekvensband och vågformer. Med avancerad signalbehandling och algoritmutveckling, dvs tillämpad matematik, kan man även i andra sammanhang åstadkomma enorma förmågelyft. En väsentlig del av framtidens förmågeutveckling är också kopplad till AI, artificiell intelligens, som utgör en del av skiftet från plattformar till mjukvara som en väg att skapa överläge.

Möjligheten att höja prestanda via avancerade algoritmer och AI återfinns t ex i materielsystem för radar, telekrig, navigering, signaturanpassning och kommunikation. En annan viktig aspekt när vi ser på modern materiel är

storleken. Genom att processorer, minnen och sensorer nu kan krympas till bråkdelar av den volym och vikt de hade förr, kan vi bära med oss stora informationsmängder och behandla dem i realtid och nära användaren, samt visa resultatet för omedelbara beslut av en chef eller i ett autonomt system. Denna miniatyrisering av komponenter är ett av de verkligt påtagliga resultaten av den tekniska utvecklingen. Det gäller även för drönare, där svärmar av små enheter kan skapa stor effekt i framtida operationer (se Vårt Försvar nr 3/2017).

Mjukvarubaserad förmågeutveckling genomförs med framgång även av små stater som Sverige. Hos stormakter som USA, Kina och Ryssland görs därutöver enorma satsningar för att förändra förutsättningarna för maktdemonstrationer med större genomslagskraft. Man satsar nu på att utveckla vapen som inte behöver traditionell ammunition. För dessa vapen är det elenergi som gäller. Elektromagnetiska kanoner, laser-vapen och högenergipuls är alternativa sätt att skapa förstörelse, men de kräver kraftfulla energialstrare. Sådana är stora och tunga, men liksom i bilbranschen sker en snabb utveckling mot effektivare energiproduktion och -lagring. Dessa vapen kräver fortfarande i de flesta fall en relativt nära kontakt med fienden, vilket innebär ett behov att bära fram vapnen på olika plattformar.

En annan utvecklingslinje gäller robotar med överljudsprestanda och mycket lång räckvidd, vilket reducerar

” **Militär förmåge-
utveckling
använder alltmer
civil teknologi.**

*Minidronare som använder skvärmtaktik kan vara ett billigt sätt att nå taktiska och operativa fördelar.
Foto: Doodybutch / commons.wikimedia.org.*

behovet av framskjutna plattformar. Därmed minskar det traditionellt stora behovet att flytta fram manskap och vapen och samtidigt utsätta dem för en ökad risk för bekämpning. Genom att med långsträckt precisionsvapen kontrollera ett stort område från distans kan man uppnå A2/AD – Anti Access/Area Denial – något som är lika viktigt i Stilla Havet som i Östersjön. Den som kan kontrollera tillträdet till ett stort område har en påtaglig fördel, vilket gäller även i vårt närområde.

Utöver förbättrad effektivitet och precision på vapnen innebär utvecklingen inom informations-teknologin (IT) att vi kan bygga nätverk av sensorer, som genom sammankoppling (Internet of Things) och ny kommunikationsteknik (5G) ger tillgång till enorma datamängder att bearbeta och analysera.

Ny kunskap inom signalbehandling och antennteknik gör att vi kan bygga ihop funktioner för sensor, telekrig och kommunikation i multifunktionella enheter. Från rymden kan man övervaka varje område på jordens yta och förändringar detekteras och rapporteras i realtid.

Samtidigt är det inom informationsteknologin, eller cybermiljön som den ofta kallas, som vi skapat förutsättningen för en annan typ av krigföring. Varje dag sker intrång och påverkansoperationer i IT-system och varje framtida krig kan förväntas inledas, eller t o m helt genomföras, genom massiva operationer för att störa, förfalska eller helt slå ut våra el-, tele-, och andra försörjningssystem. Att förstöra samhällets flöden i syfte att knäcka förutsättningarna för motstånd, och därmed

vinna makten med minimala egna förluster, är ett troligt scenario för morgondagens krigföring. En hög cyberkrigföringsförmåga är därför central även för den svenska försvarsmakten, för att kunna reducera effekten av motståndarens kvalificerade sensorer och nätverk. Men behovet av alternativa system om IT-stödet slås ut får också prislappen för det nya försvaret att stiga.

Sammantaget utgör den tekniska utvecklingen grund för helt nya vapen och sensorer samt för möjligheten att samla och analysera information, förstärkt av AI. Militär förståelseutveckling använder alltmer civil teknologi och samhällets funktioner byggs ihop med hjälp av teknik. Det ökar samtidigt hela samhällets sårbarhet och gör behovet av ett samordnat totalförsvar mera akut än någonsin. Det går inte att stoppa teknikens utveckling, men det går att fatta kloka beslut för att förstå och dra nytta av den.

Mats Olofsson är konsult inom forskning och teknikutveckling och f d överste och forskningschef i Försvarsmakten.

matsolo@telia.com

För en djupare beskrivning av begrepp och teknologier som beskrivs i denna artikel hänvisas till boken *Det digitaliserade försvaret – Teknikutvecklingens påverkan på försvarsförmågan*. Redaktör Mats Olofsson. Kungl Krigsvetenskapsakademien 2017.

Utbildningen för officerare i förändring

*Kärnfrågan i officersutbildning är kompetens. För att officerarna ska kunna få korrekt utbildning måste utbildarna ha rätt kompetens. Vikten av att skolor, såväl inom FM som FHS, har de bästa utbildarna är okontroversiellt. Frågan är bara hur detta ska gå till, skriver **Eva Skoog Hashum**.*

Framtidens officer behöver kunna hantera en verklighet som inte är jämförbar med något annat yrke. Ur SOU 2003:43 framgår följande:

”Yttersta syftet med officersutbildningen är att utveckla förmågan att verka i väpnad strid som ledare för krigsförband eller vissa funktioner. Officerare utbildas därför för att leda människor under extrema förhållanden och för att kunna fatta beslut om legaliserad våldsanvändning med risk för eget, underställdas och andras liv. I detta avseende skiljer sig officersyrket från de flesta andra. Det innebär att utbildningen måste ge vissa kompetenser som är unika för yrket.”

Det är inget nytt att utbildningsmetoder och målsättningar med vår utbildning ständigt förändras. Det gäller Försvarsmakten (FM) liksom överallt i samhället. Svårigheten yttrar sig ofta i att systemet inte fullt ut implementeras förrän det är

dags att förändra till något nytt. Där tjänar akademiseringen oss väl, ett flerhundraårigt system med väsentlig tyngd lagd på kvalitetssäkring. Däremot är utbildningens innehåll flexibelt och starkt styrt av såväl beställare som utbildningsansvariga. Vi, inom Försvarsmakten och Försvarshögskolan (FHS), behöver därför skapa oss vår egen akademi. Vi är i full färd med det, men det görs inte över en natt. Det är ett arbete som kommer att utvecklas under många år framöver. Men systemet finns och det ska vi använda oss av, precis som så många andra professioner, som läkare, ekonomer, ingenjörer m fl, i samhället gör.

OFFICERSUTBILDNINGEN

Officersutbildning sker sedan 2008 genom anslag och på uppdrag från Regeringen. Studenten antas till Officersprogrammet (OP) i likhet med andra högskoleutbildningar, men särskilda krav föreligger, bl a att militär grundutbildning ska vara

genomförd. Den treåriga högskoleutbildningen består till största del av kurser inom krigsvetenskap, militärteknik, fysiskt stridsvärde och ledarskap. Teori varvas med praktik. Större delen av utbildningen, liksom förläggning, sker vid Militärhögskolan Karlberg, samtidigt som den mer praktiskt stridskraftsanknutna delen genomförs vid någon av FM:s egna skolor. Dock sker all den poänggivande utbildningen under ansvar av FHS. Efter tre godkända år tar studenten sin yrkesexamen och erhåller fänriks grad.

Men ingen regel utan undantag. Här hittar vi även särlösningar såsom pilotutbildning, utbildning för officer med särskild kompetens och särskild officersutbildning. För dessa utbildningar, som sker på uppdrag av FM, ser antagning, utbildningsplaner, examina och förmåner annorlunda ut. Undantagen är ingen kritik mot utbildningssystemet, tvärtom. Jag ser det istället

Uppifrån och ner:

Officersutbildningens yttersta syfte är ledning av väpnad strid. Foto: Jimmie Adamsson, Försvarsmakten.

Officersutbildningen innehåller ett betydande teoretiskt inslag. Foto: Mats Carlsson, Försvarsmakten.

som omständigheter som vi behöver och lyckas hantera och ett bevis på flexibilitet. Devisen att utbildning och forskning hänger ihop gäller även här: de båda berikar varandra. Det är också viktigt att vi, med ansvar för statens resurser, endast ska utbilda så mycket och i de ämnen som krävs. Att inte ta hänsyn till tidigare utbildningar och erfarenheter utan istället behöva genomföra ett fullständigt officersprogram tjänar varken staten eller individen på. Jag är medveten om att invärdering av tidigare utbildningar och erfarenheter är en svårhanterad materia. Utbildningar förändras, förnyas och komplicerar jämförelser

Kärnfrågan i officersutbildning är kompetens.

samtidigt som erfarenheter är svårvärderade. Detta måste vi bli bättre på. Nu, när utbildningssystemet är på plats, lägger vi stor kraft på att dels öka studentnumrären, dels se över utbildningsinnehållet så att FM får kompetent personal. I dessa två stora och viktiga arbeten måste FM och FHS gå hand i hand.

Utbildning av officerare i det högre officerprogrammet (HOP), genomförs inte genom anslag utan på uppdrag från FM. Det är FM som

antar individerna till utbildning samt tillser att förkunskapskraven är uppnådda. Idag är ett av kraven att grundnivån ska vara uppfylld vilket officerare utbildade i det gamla systemet, Ny Befälsordning (NBO), normalt inte erhållit. Därför genomförs metodutbildning samt särskilt arbete på grundnivå, s k C-uppsats, som en övergångslösning för dessa officerare.

FRAMTIDEN

I framtiden är detta ett icke-problem, då det är inkluderat i dagens officersprogram. HOP är ett, sedan hösten 2018, nystartat program och ges på ettårig magisternivå och tvåårig masternivå. Syftet med programmet är bland annat att utbilda militära chefer för yrkesutövning på högre ledningsnivå med stora krav på självständighet samt att stärka officerarnas förmåga att leda och

utveckla stridskrafternas gemensamma operationer inom ramen för totalförsvaret, internationellt samarbete och krishantering.

LÄRARKOMPETENS

Kärnfrågan i officersutbildning är kompetens. För att officerarna ska kunna få korrekt utbildning måste utbildarna ha rätt kompetens. Vikten av att skolor, såväl inom FM som FHS, har de bästa utbildarna är okontroversiellt. Frågan är bara hur detta ska gå till. Dessutom ska det ske i konkurrens med övrig verksamhet som också behöver "de bästa". Jag anser att tjänstgöring vid skola borde vara karriärbefrämjande. Den självklara uppgiften att sprida sin vunna erfarenhet till yngre kollegor behöver systematiseras. Det behöver inte handla om mångårig tjänstgöring, tvärtom ska behovet kunna förenas med indivi-

dens karriärplaner. Vidare anser jag att officerare behöver uppmuntras att forska och doktorera. FM, FHS och kanske fler myndigheter behöver forskningsutbildade och forskande. Vi behöver inspirera yngre kollegor att påbörja verksamhetsnära forskning. En sådan forskning utvecklar yrket, som i sin tur inspirerar till ny forskning.

Här har endast behandlats den utbildning som ges av FHS vilken utgör ca 15 procent av en officers karriär. Det bör vara en kvalitets-säkrad, professionell utbildning, vilande på vetenskaplig grund, som ger oss officerare som kan möta framtidens utmaningar.

Ewa Skoog Haslum är Flottiljamiral och vicerektor vid Forsvarshögskolan.

ewa.skooghaslum@fhs.se

DÄRFÖR VÄLJER VI FÖRSVARSSSEKTORN

Vi frågade 1200 ingenjörer med upptill 15 års arbetslivserfarenhet varför de kan tänka sig att arbeta i försvarssektorn

Vänligaste svaren?

1. Spännande bransch
2. Arbeta i teknikens framkant
3. Intressanta arbetsuppgifter
4. Göra en insats för Sverige
5. Skydda Sverige mot hot
6. Trygg arbetsgivare
7. Utvecklingsmöjligheter

Vi kan bara hålla med och det behövs fler än ingenjörer

Våra medlemsföretag har 30 000 anställda inom försvar- och säkerhet i Sverige. 16% av omsättningen investeras i forskning- och utveckling

Vill även du arbeta med att ta fram teknik och lösningar som skyddar Sverige? Besök www.soff.se

Förmilitärutbildning vikt läggs i Ryssland. Foto: Starikov Pavel / Shutterstock.com.

Ryssland skärper tonen

*Att Sverige eller Finland håller på att "dras in" i Nato är en rysk standardformulering. Den har använts i årtal när det handlar om Natomedlemskap. Detta uttryckssätt avspeglar den ryska politiska ledningens syn att USA bestämmer och andra länder är viljelösa "marionetter", skriver **Gudrun Persson**.*

Mitt i sommarhettan blåste plötsligt en kylig vind från Ryssland. Den ryske försvarsministern Sergej Sjojgu markerade först kraftfullt emot Finlands och Sveriges samarbete med Nato. Han uttryckte oro för att Sverige och Finland håller på att "dras in i" Nato. Han påpek-

ade att avtalet som Finland, Sverige och USA undertecknade i maj (*Trilateral Statement of Intent*)¹ leder till att "den globala säkerhetsordningen förstörs, misstron ökar ännu mer, vilket tvingar oss att vidta svarsåtgärder."

Därpå följde en artikel i försvarsministeriets tidning *Krasnaja zvezda* som tecknade bakgrunden till Sjojgus tal och upprepade hans ord om att Sverige och Finland håller på att "dras in i" Nato. Sjojgus tal vid försvarsministeriets ledningsmöte den 24 juli 2018 inne-

höll en rad felaktigheter, vilket sedan påpekats både från svenskt och finskt håll.

Det anmärkningsvärda med Sjojgus tal är att det innehåller en skarpare formulering än tidigare. Det handlar om "svarsåtgärder" (*otvetnye mery*). Detta ordval har tidigare endast använts i samband med Nato-medlemskap eller förberedelser för Natomedlemskap (*Membership Action Plan*) – inte i samband med försvarssamarbete. Skälet till den skarpare formuleringen är sannolikt att försvarssamarbetet förändrats – från insatser på Balkan och Afghanistan till territoriellt försvar i Sverige och Finland. För den ryska generalstaben är det då helt logiskt att skärpa tonen.

Rysslands Försvarsminister Sergej Sjojgu. Foto: Nickolay Vinokurov / Shutterstock.com.

Att Sverige eller Finland håller på att "dras in" i Nato är dock en rysk standardformulering. Den har använts i årtal när det handlar om Natomedlemskap (t ex också om Ukraina och Georgien). Detta uttryckssätt avspeglar den ryska politiska ledningens syn att USA bestämmer och andra länder är viljelösa "marionetter" (ett uttryck som också används ibland).

MISSTÄNKSAMHET

Givetvis är försvarsministerns tal och den uppföljande artikeln i Krasnaja zvezda ägnat åt att utnyttja inrikes meningsskiljaktigheter och utöva påtryckning mot Sverige och Finland inför kommande val. Men – och det är värt att minnas – det avspeglar även en djupt liggande misstro mot Nato som går tillbaka till Sovjettiden. I de ryska militär-doktrinerna från 1993 och framåt syns denna misstänksamhet tydligt.

Med andra ord: vi ska inte bli förvånade eller överraskade varje gång en företrädare för Ryssland uttrycker just denna misstro. Däremot är det viktigt att ge svar på tal. Betydelsen av att korrigera felaktigheter och eventuella missförstånd kan inte nog understrykas.

Sedan kan det knappast vara någon hemlighet för ryska krigsplanerare var Sverige hör hemma. Planerna för olika scenarier där Sverige och Finland är Natomedlemmar finns säkert redan. Enligt den förre generalstabschefen Nikolaj Makarov skrev han själv sitt examensarbete vid Generalstabsakademien redan 1992-1993 om konsekvenserna av Estlands, Lettlands och Litauens Natomedlemskap.

MINNET FRÅN FÖRR

Mindre uppmärksamhet i Väst fick president Putins beslut att inrätta en militärpolitisk enhet i försvars-

ministeriet. Syftet med enheten är att den ska ägna sig åt militärpatriotisk fostran. Men i Ryssland skapade beslutet desto fler rubriker. En del kommentatorer drog omedelbart paralleller till den ökända GlavPUR (militärpolitiska överstyrelsen) i Sovjetarmén – den enhet som utbildade politruker som skulle säkerställa militärens ideologiska renhet. Namnet på den nya enheten är närmast identiskt – ”en smula olyckligt valt namn”, menade en analytiker.

Utöver Ungdomsarmén finns över 5000 militärpatriotiska föreningar.

Några kommentatorer menade att det bara är en tidsfråga innan militärutbildning blir obligatorisk i skolan – igen.

Att beslutet har politisk tyngd bekräftas av att Andrej Kartapolov utsågs till chef för den nya enheten, tillika vice försvarsminister.

Kartapolov var fram till utnämningen befälhavare i Västra militär-distriktet och han har även erfarenhet från insatsen i Syrien. Nu blir det hans uppgift att samordna och styra försvarsministeriets insatser för militärpatriotisk fostran. Enheten skall bland annat ha ansvar för Ungdomsarmén som skapades 2016. Det är en frivilligorganisation under försvarsministeriet som erbjuder militärutbildning för barn och som redan under sitt första år fick marschera på Röda torget på Segerdagen, 9 maj. Enligt hemsidan har medlemsantalet stigit till över 250 000. Utöver Ungdomsarmén finns, enligt Sjojgu, över 5000 militärpatriotiska föreningar. En av de största är DOSAAF (Frivilliga sällskapet för samarbete med armén, flyget och flottan) med rötter i Sovjetunionen. Efter Sovjetunionens upplösning ändrade det tillfälligt namn, men återtog det sovjetiska 2003.

MILITÄRENS TYNGD

Försvarsministeriet har ivrigt förnekat varje likhet med den sovjetiska GlavPUR och det stämmer säkert – marxism-leninismen är

inte längre den styrande ideologin. Det är en annan tid – och man betonar behovet av fysisk aktivitet för de unga patrioterna. Det låter bra och hälsosamt. Men att fysisk hälsa kopplas till militären i ett auktoritärt politiskt system är anmärkningsvärt. Det handlar dessutom om mer än så. Generalstabschefen Valerij Gerasimov specificerade i mars 2018 att även vetenskap, sport och kultur ingår i de ”icke-militära” medel han vill använda för att skydda landets säkerhet.

Så hur ska vi förhålla oss till detta auktoritära Ryssland? George Kennan skrev 1946 ”Vi måste ha mod och självförtroende att hålla fast vid våra metoder och vår föreställning om ett mänskligt samhälle.” Det gäller än.

Gudrun Persson är docent vid Slaviska institutionen, Stockholms universitet.

gudrun.persson@slav.su.se

¹ <https://www.regeringen.se/49a82a/globalassets/regeringen/dokument/forsvarsdepartementet/soi/trilateral-statement-of-intent-20180508.pdf>

Välkommen att söka bidrag för verksamhet som tjänar till att stärka Sveriges försvar samt fredsbevarande och samhällsstödjande åtgärder.

Berättigade att söka är frivilliga försvarsorganisationer och organisationer som verkar för stöd till samhälle och individer. Ansökningar till Källvikentiftelsen kan göras under två perioder per år:

1 april – 1 september och 1 oktober – 1 mars.

För ansökningsformulär och mer information, se hemsidan.

Källvikentiftelsen • Pionjärvägen 6 • 451 34 Uddevalla • info@kallvikentiftelsen.se • www.kallvikentiftelsen.se

Transatlantisk säkerhetspolitik under Trump

*Det är Trumps relation till europeisk säkerhet som ligger till grund för oron bland USA:s allierade och partners för vilken riktning amerikansk utrikespolitik kommer att ta, skriver **Mike Winnerstig**.*

Det är ingen överdrift att påstå att Donald Trump under sina nu knappa två år vid makten fört en retoriskt disruptiv politik, det vill säga en politik som vänt upp och ner på invanda begrepp och grundförutsättningar.

Trump's attityd, ofta framförd genom inlägg på Twitter men även vid hans många valmöten med sin republikanska väljarbas, hans buffliga stil mot USA:s närmaste allierade och hans uppenbart vänskapliga relation till den ryske presidenten Vladimir Putin, är det som kanske främst skapat oro i omvärlden. Till detta kommer att USA under hans ledning dragit sig ur ett antal internationella avtal, som Parisavtalet om klimatfrågan och kärnvapenavtalet med Iran.

USA OCH EUROPA

Det är dock främst Trumps relation till den europeiska säkerheten som ligger till grund för oron bland USA:s allierade och partners för vilken riktning amerikansk utrikespolitik kommer att ta under hans ledning. Hela den geopolitiska balansen i Europa har sedan 1945 byggt på

att USA är det ankare till vilket hela den övriga västvärlden knutit sin säkerhet, först gentemot Sovjetunionen och sedan gentemot ett allt mer revanschistiskt Ryssland. Skulle Trump dra upp detta ankare och segla iväg med de amerikanska säkerhetsgarantierna skulle hela den säkerhetspolitiska grundstrukturen i Europa förändras. Oron för detta har gått så långt att välkända tyska statsvetarprofessorer nu börjat tala öppet om nödvändigheten av att på sikt utveckla tyska kärnvapen, för att självständigt kunna försvara Tyskland i händelse av ett amerikanskt bortdragande från tysk och europeisk mark.

Men kommer detta att ske? Är Trumps vilja lag vad gäller amerikansk säkerhetspolitik? Vilka är de avgörande faktorerna för amerikansk säkerhetspolitik vad gäller den transatlantiska arenan? För att kunna svara på dessa frågor måste man reda ut vilken makt den amerikanske presidenten har när det gäller att forma denna politik och vilka aktörer som kan driva den åt ett annat håll.

För det första är USA inte Nordkorea. Den högste ledaren, det vill säga presidenten, är bara en av de tre maktbaserna enligt den amerikanska konstitutionen – de andra är som bekant legislaturen (dvs kongressen) och domstolsväsendet. Till det kommer att USA som ett fritt samhälle har fria media som granskar den politiska makten. Presidentens vilja är därmed definitionsmässigt aldrig lag.

För det andra är det på många sätt oklart om Trump själv tar sin twitter-retorik på allvar när det gäller t ex Nato och europeisk säkerhetspolitik, eller om han använder sina många besynnerliga utspel som en förhandlingstaktik. Genom att indirekt hota med att USA skulle dra sig bort från Europa tvingar han, menar en del analytiker, de europeiska staterna att satsa mer på sina försvarsmakter och att nå Natos så kallade tvåprocentsmål (det vill säga att varje land ska satsa 2 procent av sin bruttonationalprodukt på försvaret). Idén skulle alltså vara att twittrandet och de verbala attackerna som Trump ägnat sig åt även på högnivåmöten,

som Nato-mötet i Bryssel i somras, egentligen bara syftar till att fortsätta den traditionella amerikanska politiken inom den transatlantiska säkerheten men med en bättre ekonomisk balans mellan USA och Europa.

I Europa är Ryssland huvudproblemet.

För det tredje går det redan nu, nästan två år inne i Trumps första mandatperiod, att relativt väl bedöma hur den amerikanska säkerhetspolitiken gentemot Europa förändrats. Och tittar man närmare på den så står det fullständigt klart att den har ganska litet gemensamt med de budskap som då och då levereras på Trumps twitterkonto framåt småtimmarna.

Exemplen går att hämta både från den ekonomiska och den militära sidan. Trumps budgetar har konsekvent ökat anslagen till den amerikanska försvarsmaktens Europa-kommando (EUCOM), som, med bas i Stuttgart, Tyskland, leder all militär verksamhet över hela den europeiska kontinenten. Detta, i kombination med en starkt ökad

total amerikansk försvarsbudget, innebär att Trump-administrationen tydligt anslår mer pengar och fler förband – både permanent baserade och inroterande sådana – än vad Obama-administrationen gjorde.

HANDLINGAR SOM LUGNAR

Ur militär och säkerhetspolitisk synvinkel är det också så att det finns en tydlig geopolitisk tankegång bakom allt detta. I Trump-administrationens nationella säkerhetsstrategi, som publicerades strax före jul 2017 och som sedan följdes upp av den nationella försvarsstrategin och den nya kärnvapenpolicyn under våren 2018, står det utomordentligt explicit att USA nu står inför två primära hot: Ryssland och Kina. Den klassiska stormaktskonflikten mellan "peer competitors" är numera dimensionerande för den amerikanska militären. Detta innebär en mycket stor men medveten förändring från de senaste 15-20 årens lågintensiva men nästan konstanta krigföring mot relativt primitiva motståndare, där de amerikanska stridskrafterna haft totalt luftherravälde och överlägsen eldkraft.

Den nya amerikanska inriktningen märks redan nu i fråga om basering, krigsspel, övningar och allmänna säkerhetspolitiska diskussioner. I Europa är Ryssland huvudproblemet

och det som USA tillsammans med sina europeiska allierade och partners måste kunna möta. Kärnvapenfrågan kommer att öka i aktualitet i Europa, genom militära övningar med konventionella och nukleära inslag. Den politiska konfliktnivån mellan Ryssland och Väst är på en hög nivå som inte förefaller att sjunka i närtid, eftersom grundorsaken är den ryska aggressionen mot Ukraina och den olagliga annexeringen av Krim.

Slutsatsen är alltså att Trumps disruptiva retorik inte omsatts i praktisk politik. Snarare är det precis tvärtom; den praktiska amerikanska säkerhetspolitiken gentemot Europa har förstärkts utöver det som Obama-administrationen gjorde, och har dessutom en inriktning som gör att denna utveckling kommer att fortsätta snarare än att öka. Trumps myckna twittande bör därför i stor utsträckning snarare ses som en del av ett förhandlingsspel än något som faktiskt ska implementeras.

Mike Winnerstig
är fil dr.

*Inte minst den amerikanska armén har ökat sin närvaro i Europa.
Foto: Staff Sgt. Micah VanDyke.*

Folkvald diktatur med oviss framtid

En president med utomordentliga befogenheter. Foto: R4BIA.com / wikimedia.org och Tomas Maltby / Wikimedia.com (kollage).

*Erdogans sätt att manövrera i dessa strömvirvar, inte minst genom att konsekvent torgföra ett mobiliseringsbudskap med starkt antivästligt och turknationalistiskt innehåll, har delat landet. Det har dessutom alienerat det utrikespolitiskt, och skadat den västberoende ekonomin. Kuppförsöket sommaren 2016 var en avgörande händelse, skriver **Michael Sahlin**.*

De kombinerade president- och parlamentsvalen i Turkiet den 24 juni i år blev en kalldusch för förhoppningsfulla bedömare inom- och utomlands som hade trott att valen skulle kunna bli något av en vändpunkt mot mer demokratiska förhållanden, efter krisernas och de rättsstatliga övergreppens år. Men det blev ingen vändpunkt; snarare en slutpunkt för den liberala demokratin i Turkiet. Än en gång visade ledaren, Recep Tayyip Erdogan, prov på sin sedan 2002 dokumenterade oövervinnerlighet: en klar

seger i presidentvalet och genom det Erdogan-ledda AK-Partiets seger även i parlamentsvalet; majoriteten säkrad genom allianssamarbetet med turknationalistiska MHP.

KROKIG RESA

Resan till denna slutliga Erdogan-triumf har varit relativt lång och krokig. Om Turkiets historiskt och geografiskt betingade strategiska betydelse talades i västliga huvudstäder redan under det kalla kriget. När AKP äntrade scenen kunde den scenförändringen ses och beskrivas

som ett stort framsteg: nu hade Turkiet kommit i händerna på ett parti med vilja och förmåga att (äntligen) omforma Turkiet till ett modernt, västinriktat samhällsprojekt, en manifestation av förenligheten mellan islam och liberal demokrati. Ett skede inleddes med ekonomiska och liberala politiska reformer, med ett hägrande EU-medlemskap som motor. Tidiga steg för att stärka greppet och konsolidera makten kunde ses och beskrivas som naturlig demokratisering. Det första årtiondets uppgörelser hand-

lade ju om uppgörelser med det kemalistiska systemets politiska och militära, demokratiskt tveksamma, försvarslinjer.

Vid övergången till det andra decenniet hände dock ett antal saker som kom att sätta helt ny ton i Erdogans marsch mot den absoluta makten. EU-närmandet hakade upp sig i en negativ process av action-reaction, den arabiska våren kom att föra de notoriska Mellanöstern-kriserna till nya höjder, särskilt i grannlandet Syrien. AKP och Erdogan såg i detta, och i kraft av sina valframgångar, behov av och möjligheter till ny säkerhetspolitisk aktivism, och på hemmaplan öppnades ytterligare en konfliktladdad spricka, den inom turkisk sunni-islam mellan de tidigare allierade AKP och den sk Gulen-rörelsen. Därefter har följt ett antal högdramatiska år som exponerat både Turkiets starkt polariserade samhällsklimat samt politik längs olika sprickbildningar och landets tilltagande problematiska utrikesförhållanden. Erdogans sätt att manövrera i dessa strömvirvar, inte minst genom att konsekvent torgföra ett mobiliseringsbudskap med starkt antivästligt och turk-nationalistiskt innehåll, har delat landet. Det har dessutom alierat det utrikespolitiskt, och skadat den västberoende ekonomin. Kupp-försöket sommaren 2016, fortfarande omgärdat med många förbryllande oklarheter, var en avgörande händelse i denna utveckling. Tillsammans med efterföljande regimsvär innebar det en dramatisering av en process som redan var igång. Undantagstillstånd har legitimerat att demokrati, rättstatlighet och medborgerliga fri- och rättigheter har satts på undantag.

FOLKVALD DIKTATUR

När vi nu ska värdera det som skett i Turkiet handlar det både om

beskrivning/benämning och om geopolitiska konsekvenser.

Är "det nya" Turkiet en diktatur? Här kan man notera en avvaktande vacklan i västliga huvudstäder som är måna om att bevara sin säkerhetspolitiska handlingsfrihet (och sina ekonomiska intressen). Benämningen "diktatur" medför politiska besvärligheter för den – i Nato, EU och/eller Europarådet – som fruktar att klartext i detta avseende riskerar att bidra till att stöta bort Turkiet än mer och än fortare, och till att landets demokratiska krafter berövas hopp och stöd. Att t ex Nato skulle tolerera – och kunna hantera – att bland sina medlemsstater ha ett land som måste betecknas som en "diktatur" (med egen säkerhetspolitisk dagordning) vore en värdepässig absurditet, inte minst i ett utvidgningsperspektiv, vad än realpolitiken må diktera.

Frågan är hur Turkiet och dess 80-miljonstora befolkning ska låta sig styras.

Tillkommer så momentet folkvaldhet, att ledaren härskar i kraft av att ha valts av en (knapp) majoritet – och att regimen, inklusive dess pressade ambassadörskår, håller sig till Berättelsen om att det handlar om ett flerfronts-krig mot terror och att ledarens folkvaldhet förkroppsligar "folkets" historiska maktövertagande. Internationellt talar man här om "illiberalism" och "majoritarianism" som beskrivning av en global trend där Turkiet nu går i bräschen – och exemplifierar erfarenheten att folkvaldhet är en nödvändig men långt ifrån tillräck-

lig förutsättning för demokrati i västlig tappning. Det turkiska exemplet kommer att stå i fokus i debatten kommande år om demokratins globala kris.

UNIK MAKTSTÄLLNING

Oavsett benämningens sannfärdighet och hanterlighet är det utomordentligt svårt att inte häpna över de befogenheter som en knapp turkisk folkmajoritet sett sig manad att tillerkänna personen Recep Tayyip Erdogan (vad som händer efter honom är skrivet i stjärnorna). Först gäller det den *de facto* makt över stat och samhälle (inklusive mediavärlden) han och hans parti usurperat senare år, sedan omvandlingen till permanent *de jure* genom folkomröstningen och valet. Därefter är det sommarens kanonad av presidentiella direktiv som operationaliserat presidentsystemet genom en "revolutionär" omstrukturering av Turkiets civila och militära offentliga sektor, allt med beslutstrådar (genom en oinskränkt utnämningssmakt) direkt till presidentpalatset. Erdogans nu formella makt över regering, parti, parlament, justitiesektor, armé, m m, och frånvaron av varje form av "checks and balances" gör hans maktställning tämligen unik, även i autokratiska kretsar – och detta i Natolandet och EU-kandidatlandet Turkiet.

Frågan är nu, inför många år med Erdogan vid rodret, om och hur Turkiet och dess 80-miljonstora och splittrade befolkning, ska låta sig styras, socio-ekonomiskt samt utrikes- och försvarspolitiskt, under en regim med stark makt men svag legitimitet, och oklar socio-kulturell och internationell identitet. Frågan, ställd medio augusti, är också vad den maktlösa oppositionen nu ska ta sig till: exil, inre och/eller yttre?

Michael Sahlin är ambassadör, fil dr och tidigare statssekreterare.

Problemen ökar

Människans förmåga att förvalta vår planet imponerar inte. Foto: Kroshanosha / Shutterstock.com.

*Europa förfaller. Vi upplever nu en växande socioekonomisk kris med kännbara politiska följder. Svagare ekonomier och en allt ojämnare inkomstfördelning krymper medelklassen och sänker levnadsstandarden. Kombinerat med en delvis misslyckad invandringspolitik växer oron och missnöjet bland befolkningen, skriver **Tomas Ries**.*

Världen går mot en allt djupare kris på alla plan. Mänsklighetens säkerhet vilar på sex vitala livssystem, uppdelade i tre dimensioner. Alla sex präglas av allt dystrare och farligare trender.

SOCIOPOLITISKT

Vårt mest omedelbara vitala livssystem är den sociala dimensionen. Den omfattar stormaktspolitiken å ena sidan, och den sociala hälsan i alla världens samhällen å den andra. Stormaktspolitiken präglas av en allt spändare maktpolitik med en växande fara för att mellanstatliga

krig ska återkomma. Den globala sociala hälsan präglas i sin tur av allt djupare problem. Samtidigt som globaliseringen lyft nästan en miljard människor från extrem fattigdom till vår levnadsstandard, lever ännu nästan hälften av världens befolkning i djup fattigdom. Och andelen växer konstant. Samtidigt genomlever alla världens samhällen, från de fattigaste till de rikaste, omvälvande strukturella förändringar med växande oro eller direkt desperation. Ett symptom på detta är det växande antalet flyktingar. Enligt Förenta Nationerna har

dess stigit med nästan 50 procent under de senaste tio åren, från 43,3 miljoner 2007 till 68,6 miljoner 2017. Det innebär en ökning från litet över 6 procent till litet över 9 procent av världens befolkning.

Fattigdomen och turbulensen föder i sin tur växande sociala spänningar som utgör en grogrund för allt starkare globala sociala problem. Auktoritära regimer växer i styrka och antal samtidigt som de liberala samhällena försvagas. Samtidigt fortsätter de tre stora transnationella problemen att växa: icke-statliga revolutionära rörelser

(terrorism), global organiserad brottslighet samt okontrollerade människöflöden.

MILJÖ OCH RESURSER

Samtidigt fördjupas världens ekologiska kris allt snabbare. Detta är det djupaste och mest fundamentala vitala livssystem som mänsklig-hetens, och planetens, framtid vilar på. Planetens djupa ekologiska nedgång blev kännbar för ca 70 år sen. Från 1950-talet skjuter nästan alla kritiska miljömätningar i höjden, från stigande koldioxid och temperaturer till krympande biodiversitet och naturskogar. Samtidigt började världens befolkning öka radikalt, från ca 2,6 miljarder 1950 till dagens 7,6 miljarder. Man kan säga att planeten har krympt trefalt, och även om tillväxten nu saktar av räknar man med att vi blir ca 10 miljarder 2050. Samtidigt belastar och utarmar mänskligheten planetens naturresurser alltmer. Enligt Global Footprint Network började mänskligheten från 1970 att konsumera mer naturresurser och ekotjänster än planeten producerade per år. Därefter har belastningen ökat konstant, och 2018 räknar man med att vi konsumerat hela planetens årliga ekoproduktion redan den 1 augusti. Det innebär att allt det som vi konsumerar under de nästa fem månaderna tar vi från planetens krympande reserver.

Nettoeffekten idag är att vi utarmar icke-förnybara resurser, degraderar biotoper som ger förnybara resurser och rubbar det globala ekosystemet. Resultatet för de kommande decennierna blir å ena sidan en växande brist på råvaror – och då talar vi om fundamentala saker som ren luft och dricksvatten – och å andra sidan allt extremare väderfenomen. Detta kommer att skapa allt större stress i de sociala och funktionella dimensionerna, med allt från miljöflyktingar till översvämmade städer.

Med en växande global befolkning och urbanisering utsätter detta världspolitikerna och alla världens samhällen för alltmer våldsam stress.

I värsta fall skapar vi ekologiska 'tipping points', där miljöbelastningen orsakar en plötslig och radikal förändring i vitala ekosystem, med drastiska konsekvenser. En ljusglimt är vår funktionella dimension, där mänsklighetens vetenskapliga och teknologiska kraft tilltar. Det innebär en större kunskap om våra problem, samt resurser att tackla dem. Samtidigt är det farligt.

Oroade väljare vänder sig nu alltmer mot extrema politiker.

Våra hypereffektiva ekonomiska och teknologiska system är extremt sårbara. Till exempel innebär just-in-time delivery att Sveriges är helt beroende av globala matvaru-transporter. Om transportsystemen, eller strömmen, bryts för mer än 48 timmar skulle människorna hungra. Våra samhällen samt världspolitikerna vilar numera helt på den globaliserade ekonomin och den tekniska infrastrukturen som den är beroende av. Om den kollapsar exploderar den mänskliga nöden samt konflikterna.

FEM UTMANINGAR

Europa självt utmanas av fem trender. I söder är delar av Nordafrika och Mellanöstern i våldsam upplösning, med allt större tryck från flyktingströmmar och revolutionära rörelser som följd. I öster återvänder Ryssland som brutal stormakt, med ett uttalat förakt för våra liberala värden, ett aktivt program för att undergräva våra

samhällen och en allt större militär överlägsenhet. I norr vaknar Arktis på grund av global uppvärmning och nya teknologier, med ökande ekonomisk och politisk aktivitet. Samtidigt förstärker Ryssland sin militära närvaro i Arktis. I väster splittras USA av interna sociala och politiska motsättningar som ifrågasätter landets globala engagemang och kan leda till isolationism. Därmed försvagas Europas skyddsmakt och lämnar oss alltmer sårbara inför rysk maktpolitik.

Sist men inte minst förfaller själva Europa. Vi upplever nu en växande socioekonomisk kris med kännbara politiska följder. Svagare ekonomier och en allt ojämnare inkomstfördelning krymper medelklassen och sänker levnadsstandarden. Samtidigt erbjuder fattigare västeuropeiska välfärdsstater allt sämre offentliga tjänster. Kombinerat med en delvis misslyckad invandringspolitik växer oron och missnöjet bland befolkningen. När det sociala kontraktet bryts och sociala problem och spänningar växer radikaliserar politiken. Oroade och missnöjda väljare vänder sig nu alltmer mot extrema politiker som lovar mycket men inte kan leverera. Här är brexit och Trump endast de två första symptomen av en trend som kan spridas avsevärt. Och Sverige är ingalunda skonat från dessa trender.

Om detta fortsätter kommer Europa att försvagas och nationaliseras alltmer, samtidigt som Ryssland blir allt farligare och dominerande, och flyktingtrycket från sammanfallande samhällen söder om Medelhavet växer. Och detta i en värld som går mot en allt djupare ekologisk kris.

Tomas Ries är docent vid Försvarshögskolan.

tomas.ries@fhs.se

Unik och lärorik insats

*Frivilligorganisationers betydelse och bidrag med värdefull kompetens vid kris är uppenbar efter skogsbränderna 2018. Behovet av kommunikation till allmänhet, media och mellan myndigheter och organisationer blir extremt och kräver extra resurser. För de tillfällena finns Criscom, en del av Försvarsutbildarna, skriver **Katja Lundgren**.*

– **Det här är utan tvekan** ett av de bästa beslut jag tagit. Dels att få nyttja de erfarenheter jag samlat på mig under alla år och omsätta dessa i handling, dels att få testa mig själv. Branden i Ljusdals kommun var ju så omfattande och unik i sitt slag och inget som vi i staben hade någon erfarenhet av.

Det säger Marielle Korend Larsson, som under mer än en vecka, oftast med mer än tolv timmars arbetsdag,

stödde länsstyrelsen i Gävleborg, placerad i Färila, Ljusdals kommun. Hon gjorde det som frivillig genom Criscom.

Marielle Korend Larsson har en lång erfarenhet av kriskommunikation från bland annat Landvetters flygplats och Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg. Hon betonar ändå vilken unik händelse hon var med om i somras. Dels var branden i Ljusdals kommun unik till sin storlek. Dels

sköttes stabsarbetet otroligt professionellt och med en ovanlig värme, om uttrycket tillåts.

– Jag har aldrig varit i en stab med så mycket omtanke. Trots allvaret och ansvaret för 700 personers säkerhet under extrema förhållanden, fanns det en god ton och lugn, även när läget eskalerade. Vi arbetade effektivt och pragmatiskt med säkerhet högst på agendan, säger hon.

Det gällde även de internationella styrkorna.

– Det fanns en genuin stolthet i att få hjälpa till med släckningsarbetet. De var nyfikna och öppna för att dela med sig av sin kunskap och erfarenhet. Därtill blev ingen allvarligt skadad, säger Marielle Korend Larsson.

GER ÖKAD TILLGÄNGLIGHET

Criscom bemannade två insatser: krisinformation.se på Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och Länsstyrelsen Gävleborg med plats i Färila, Ljusdals kommun. Totalt deltog 27 medlemmar, inklusive insatsledning.

De kommunikatörer som åkte ingår i Criscoms motsvarighet till en insatsorganisation, kallad basorganisation. Det innebär att de, utöver sin grundkompetens som kommunikatör och medlem i Criscom, har sökt sig till Criscoms basorganisation, gått ett antal utbildningar och sedan skrivit avtal med myndigheter som MSB, ett flertal länsstyrelser och Jordbruksverket. Avtalet innebär att de inom några dagar ska kunna sättas in och skapa uthållighet.

– Vid en kris ökar trycket och behovet av information och kommunikation. Vårt stöd ger myndigheterna möjlighet att jobba treskift, sju dagar i veckan. Men det bygger också på att det finns egen personal på plats, säger Anna Torndahl, samordnare på Försvarsutbildarnas kansli och initiativtagare till Criscoms basorganisation.

Sven-David Sörensen, styrelseordförande i Criscom, imponerades av den korta inställetiden.

– Att vi, på bara något dygn kunde rekrytera och bemanna med rätt kompetens på plats hos MSB och vid en fältstab – fastän vi inte har en ordinarie struktur för att hantera en sådan här händelse – kräver en oerhört bra organisation, säger han.

Kravet på uthållighet måste stå högt i planeringen för verksamheten.

Det beror på främst två faktorer, menar Christoffer Fransson, insatsledare.

– Redan några veckor innan bränderna startade utvecklade vi ett planeringsverktyg som alla som ingår i basorganisationen fyller i när de är tillgängliga, så att vi skulle få en överblick över vilka resurser vi disponerar. Det, plus att vi hade medlemmar som kunde ta sig till MSB inom 24 timmar, avgjorde framgången, säger han.

Det går inte att fullt ut förstå hur det var om man inte var ute på brandplatserna.

När krisen väl var ett faktum strömmade andra intresseanmälningar in för att åka till brandområdet.

– Vi kunde inte ge alla ett personligt svar. Vårt fokus låg på att bemanna på kort och lång sikt och vi valde att hålla oss till de redan utbildade som kvalitetssäkring. Men vi är så otroligt tacksamma för all respons och engagemang från våra medlemmar. Att vara frivillig; att anmäla sig för insats och sedan bara vänta på återkoppling, är något av det svåraste man kan göra. Jag vill verkligen tacka alla för deras tålamod. Det engagemang och vilja till insats som alla, och i synnerhet de som gick in, har varit fenomenalt, säger han.

Beröm och lovord över de frivilligas roll kommer även från andra personer som arbetat på staberna. Därtill har antalet medlemsansökningar till Criscom mångdubblats.

OLIKA UPPDRAG, OLIKA UPPLEVELSER

Arbetsuppgifter och perspektiv skiljer sig mellan regional och central

nivå. Regionalt i Ljusdal var krisen direkt kännbar i mötet med räddningspersonalen som var ute i skog och mark, kontakt med drabbade och ett hårt mediatryck. När Marielle Korend Larsson kom till Färila fick hon bygga upp en kommunikationsavdelning med kommunikatörer från andra länsstyrelser och frivilliga och samverka med kommunikatörer från Ljusdals kommun.

– Det finns inte tid för diskussion eller att ha målsättning att allt ska bli perfekt. De som åker på insats måste ha vana vid liknande arbete och kunna börja jobba direkt med publicering på olika webbplatser och sociala medier, omvärldsbevakning och att ta fram budskap, säger hon.

Landets alla stora redaktioner var på plats i Färila. Förutom att arrangera ett antal presskonferenser per dag, hanterade kommunikatörerna andra intervjuönskemål och pressresor in i brandområdet.

– Det kunde handla om att man vid direktsändning ville ha en viss bakgrund eller en viss händelse. Vi gjorde vad vi kunde men det fanns en ganska liten förståelse för det operativa läget och säkerhetsarbetet. Staben som hanterade krisen var ingen ordinarie myndighet som man kan ställa höga tillgänglighetskrav på utan en högst temporär organisation som så snart det är möjligt ska avvecklas och lämna över till ordinarie samhällsresurser, säger Marielle Korend Larsson.

När räddningsinsatsen avslutades och den akuta kriskommunikationen var över, övergick arbetet till att hantera praktiska frågor från de drabbade. Ny personal från Criscom åkte upp och stödde det gemensamma samordningskansli som Ljusdals kommun och länsstyrelsen skapade. Totalt varade insatsen i tre och en halv vecka, något kortare på MSB.

På MSB rådde ett lugnare tempo och metodiskt arbete med samordning, omvärldsbevakning och att skriva frågor och svar, kallat FAQ (frequently asked questions). Kommunikatörerna från Criscom stödde krisinformation.se, en myndighetsgemensam webbplats som bemannas av MSB.

– Vi hade tillgång till frågor som kom efter branden i Västmanland 2014. På så sätt kunde vi arbeta proaktivt och publicera frågor och svar utefter händelseförloppet och utvecklingen. Till exempel vad som sker när evakuerade ska återvända, säger Anna Torndahl, som var på MSB men också deltog i branden 2014.

Det hon särskilt tar med sig är MSB:s uttalade glädje över stödet.

– De inkluderar och lyssnar på oss och behandlar oss frivilliga som jämlikar. Det finns en vana och struktur att ta emot oss från Criscom.

För Marielle Korend Larsson i Färila är minnena mer kopplade till händelser.

– Det går inte att fullt ut förstå hur det var om man inte var ute på brandplatserna, så det berörde mig såklart. Annars minns jag stabsarbetet och alla de fantastiska människor jag mött. Fältartisternas konsert var otroligt uppskattad och det flera timmar långa besöket från kronprinsessan Victoria och prins Daniel berörde flera av oss.

FLER AVTAL – FLER UTBILDADE

Det finns många tankar kring hur frivilliga kan nyttjas bättre vid kommande insatser. Dessa har samlats in och bearbetas.

En genomgående synpunkt är att avtal, överenskommelser om arbetsuppgifter och hur många personer som kan behövas vid kris, samt ansvarsfördelning mellan frivilligorganisationer och myndigheter

Under en del av den mest hektiska tiden utgjordes kommunikationsgruppen i Färila till stor del av medlemmar från Criscom. Foto: Victoria Asp.

redan bör vara klara i förväg. Det tog onödig tid. Det bör också finnas en uppsättning med datorer för frivilliga och tillgång till rätt system.

Kvalitetssäkring genom regelbundna utbildningar och uppdaterade register över vem som gått dem, betonas också.

– Eftersom arbetsuppgifterna kan skilja sig åt är det bra om vi får en tydlig förfrågan om vilka kompetenser som behövs på insatserna, men också att vi vet vilka egenskaper våra medlemmar har, säger Anna Torndahl.

För att med kort varsel kunna åka på insats – utan vetskap om hur länge man ska jobba – måste man vara ödmjuk och lyssnande, självgående och flexibel.

– Vi trycker jättemycket på att man inte är där i sin vanliga roll. Uppdragsgivaren är arbetsgivare men man representerar Försvarsutbildarna, Criscom och hela frivilligheten, säger hon.

En annan önskan är att fler länsstyrelser skriver avtal med frivilligorganisationer som Criscom.

– Vi behöver bli fler utbildade frivilliga kriskommunikatörer. Men utan dialog och “beställning” av en aktör på regional eller central nivå så har vi inte möjlighet att utbilda och rekrytera, säger Anna Torndahl.

Christoffer Fransson kompletterar med ett ledningsperspektiv:

– Det är absolut avgörande för frivilligorganisationer att bygga en fungerande ledningsfunktion för att kunna hantera händelser framöver. Tack vare att vi i Criscom inrättade en insatsledning kunde vi avlasta myndigheterna genom att vi själv kontaktade våra medlemmar, plus att vi säkrade rätt kompetens utifrån behoven.

– Vi vet att vi gjort en bra insats och de frivilligas roll är en förutsättning för att samhället tillsammans ska lyckas med uppgiften. Vi ska heller inte glömma att tacka alla anhängare och ordinarie arbetsgivare som ställt upp, avslutar han.

Katja Lundgren är medlem i Criscom.

katja.oberglundgren@forsvarsutbildarna.se

Låst läge i Korea

Nordkorea är en genommilitariserad, stenhård diktatur. Foto: Astrelot / Shutterstock.com.

*Det senaste året har Koreahalvön gått från krigsrisk till upptining och försoning. Men nu råder ett slags passivt dödläge. Alla möten till trots så har inget av substans skett. De stora vinnarna på utvecklingen är Nordkorea och Kina, skriver **Joje Olsson**.*

I mitten av augusti offentliggjordes att Sydkoreas president Moon Jae-in ska åka till Pyongyang i september för att träffa Kim Jong Un. Det blir första gången på över ett årtionde som en sydkoreansk president besöker den mytomspunna huvudstaden, och dessutom tredje gången på bara några månader som de två koreanska nationernas ledare möts.

Under mötet ska den så kallade Panmunjom-deklarationen diskuteras. Denna deklaration blev till

när Kim Jong Un och Moon Jae-in i april i år hade sitt första möte vid den demilitariserade zon som delar halvön längs med 38:e breddgraden. Deklarationen innefattar ambitionen att, innan årets slut, förvandla det vapenstillestånd som innebar ett slut på Koreakrigets stridigheter 1953 till ett regelrätt fredsavtal.

Allt detta hade för mindre än ett år sedan framstått som fullständigt otroligt. Under 2016 och 2017 provsköt Nordkoreas unge diktator fler missiler och genomförde kraftfullare

kärnvapenprover än hans far eller farfar någonsin kunnat drömma om. Detta placerade också landet djupare ner i den diplomatiska frysboxen än på länge.

USA övervägde så sent som vid årsskiftet på allvar en militär attack mot landets vapenanläggningar och infrastruktur. Kinas president Xi Jinping träffade inte ens Kim under denna tid, utan implementerade istället en rad hårda FN-sanktioner. Utvecklingen innebar även att gemensamma industri-

parker och andra viktiga samarbetsprojekt med Sydkorea upphörde.

Men Kim Jong Un fortsatte att spela högt. Han har nu även lyckats med konststycket att ta sig ur isoleringen utan att offra någonting alls. I sitt nyårstal lät Kim veta att Nordkorea efter en rad lyckade tester nu har slutfört sitt kärnvapenprogram. Hela USA är inom räckhåll, sade diktatorn, och framhöll att man nu avsåg att påbörja massproduktion av kärnvapenstridsspetsar och interkontinentala missiler.

Sedan påbörjades en charmoftensiv. Som en slags försonande gest deltog Nordkorea i vinter-OS i sydkoreanska Pyeongchang i februari i år. Provskjutningarna upphörde, och i slutet av april sade Kim Jong Un att Nordkorea helt ska sluta med testerna av såväl missiler som kärnvapenladdningar.

Viktigt att notera är att de uteblivna testerna inte kostar Nordkorea någonting; de kan återupptas vid vilken tidpunkt som helst. Ändå ser Washington och Seoul detta som en slags eftergift, eller tillsammans med olympiaden rent av som ett slags kvitto på att Pyongyang nu plötsligt är redo att överge de kärnvapen som man under årtionden satsat allt på att utveckla.

President Moon, som tillträdde våren 2017, är i motsats till sin företrädare känd för att förespråka dialog och samarbete med Nordkorea. Han sägs ha varit en drivande kraft bakom Nordkoreas deltagande i vinter-OS, samt de två första mötena med Kim Jong Un i april och maj i år. Han sägs också vilja återuppta och expandera det ekonomiska utbytet med Nordkorea, inklusive etableringen av nya gemensamma industrizoner och en järnväg.

ETT DEFINITIONSPROBLEM

Höjdpunkten på Nordkoreas resa ut ur frysboxen var givetvis Kim

Jong Uns möte med Donald Trump i Singapore i juni. Mötet skedde bara månader efter att de båda ledarna öppet hotat och förödmjukat varandra. Nu såg hela världen på när de skakade hand för en stabil och långvarig fred på Koreahalvön. Kim kostade till och med på sig att upprepa sitt "fasta och stadiga åtagande" att göra halvön fri från kärnvapen.

Landet vill undvika att hamna i en total beroendeställning till Kina.

Här finns dock en tydlig elefant i rummet. Nordkorea har förvisso inte provskjutit några missiler sedan i november. Men man har heller inte erbjudit någon tidsplan för avvecklingen av kärnvapen, eller ens en definition för vad ett kärnvapenfritt Korea innebär. USA:s utrikesminister Mike Pompeo insisterar på en så kallad "slutgiltig och fullt verifierbar" avveckling. Vidare vill USA även se åtgärder som i framtiden omöjliggör för Nordkorea att producera kärnstridsspetsar eller vapen som kan hantera dessa.

Nordkoreas idé om avveckling är annorlunda. När utrikesminister Ri Yong Ho besökte Iran tidigare i augusti, citerades i iranska media hans uttalande att även om man gått med på nedrustning så avser man inte att överge den teknik man besitter, eftersom man vet att USA "inte kommer överge sin fientlighet mot oss".

Reuters citerade nyligen amerikanska diplomater som framhöll att Nordkorea också vägrar att uppge storleken på sin kärnvapenarsenal, vilken USA uppskattar till mellan 30 och 60 stridsspetsar. Man vill heller

inte presentera någon lista på faciliteterna där dessa kärnvapen eller missiler framställs. Tvärtom har Nordkorea på senare tid avfärdat de amerikanska kraven på avveckling som "gangsterlika". Således har de båda länderna under sommaren flera gånger beskyllt varandra för att bryta mot överenskommelserna som ingicks i Singapore.

Man är heller inte överens om i vilken ordning en eventuell avveckling ska ske. Nordkorea pekar på att man sedan juni gjort betydande eftergifter, inklusive nedmontering av faciliteter vid avfyrningsrampen i Sohae. Man efterlyser nu en lättnad av de stränga sanktionerna, framför allt för att kunna återuppta det ekonomiska samarbetet med Moon Jae-ins villiga administration.

Vidare framhöll den statliga tidningen Rodong Sinmun i augusti ett fredsavtal som en förutsättning för nedrustning av kärnvapen. Innan Pyongyang kan överväga att ge upp sina surt förvärvade kärnvapen vill man, förutom ett permanent fredsavtal, också ha en säkerhetsgaranti från Washington. Men den amerikanska hållningen är den motsatta: inget fredsavtal kan bli aktuellt innan en nedrustning ägt rum.

Med tanke på den låsta situationen var det knappast någon överraskning att Mike Pompeo i juli återvände tomhänt från sitt besök i Pyongyang. Efter besöket kritiserade Nordkoreas utrikesdepartement också "höga tjänstemän" inom den amerikanska administrationen för "desperata försök" att intensifiera de internationella sanktionerna och pressa Nordkorea till avveckling utan någon lättnad av dessa sanktioner.

DÅLIGT FÖRHANDLINGSLÄGE

Washington Post noterade i augusti att flera amerikanska tjänstemän i privata sammanhang uttryckt irrita-

tion över den snabba upptinningen mellan Nord- och Sydkorea, samtidigt som avståndet till löften och tidigare samtal med USA växer. Det talas om en viss oro i Vita Huset över snabba närmanden som kan ske utanför USA:s kontroll.

Moon är därför pressad av USA att tala om kraven på total avveckling när han åker till Pyongyang i september. Men Moon upplever också press från Pyongyang. I augusti fördömde nordkoreansk propaganda

signal för att den totala isoleringen mot Nordkorea inte längre gällde.

Framför allt försvåras sanktionerna av USA:s relation till Kina, som står för nästan all import av råvaror till Nordkorea. Det är omöjligt att utöva någon form av tryck mot Nordkoreas ekonomi om Kina inte spelar med. USA har dock på senare tid återigen börjat anklaga Kina för att stegvis bryta mot de sanktioner som det beslutats om i FN. Antalet lastbilar som passerar

tre gånger för överläggningar med president Xi.

När de båda ländernas utrikesministrar träffades under ett möte med Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) i Singapore i början av augusti, sade Kinas Wang Yi att den traditionella vänskapen nu upplever en "ny vitalitet". Wang Yi hoppades även att USA ska möta Nordkorea "halvvägs". För Peking hade utvecklingen knappast kunnat vara bättre: krigshotet har upphört och status quo återvänt. I många avseenden är situationen med Nordkorea de facto tillbaka på ruta ett igen, med den betydande skillnaden att Nordkorea nu är en kapabel kärnvapenmakt.

Även Andrei Lankov, professor vid Kookmin University i Seoul och en av de mer inflytelserika kommentatorerna när det gäller Nordkorea, sade i augusti att Washington bör eftersträva en kompromiss med Pyongyang. Eftersom Kim – för att säkra regimens överlevnad – aldrig kommer gå med på att helt ge upp sina kärnvapen, vore det mer realistiskt att försöka minska kapaciteten i utbyte

mot en lättnad av sanktionerna.

Sanktionerna är nämligen av största vikt för Nordkorea. Landet vill undvika att hamna i en total beroendeställning till Kina för sin överlevnad. Man söker i stället garantera sin självständighet genom att engagera sig med flera länder som man sedan på sedvanligt maner kan spela ut mot varandra.

Jojje Olsson är författare och journalist bosatt i Asien.

jojje@inbeijing.se

Sannolikheten att Nordkorea kommer att avstå från sin nukleära kapacitet är liten. Foto: Allexxandar / Shutterstock.com.

Sydkoreas "blinda lydnad" och "orättvisa acceptans" av de USA-ledda sanktionerna, vilket framhölls som främsta anledning till att inga stora framsteg kunnat göras sedan de båda ländernas ledare träffades första gången i april.

Mot bakgrund av dödläget kan inte mycket substans förväntas när de två möts i september. Inte heller kan USA förväntas ha någon större framgång med sina uppmaningar till omvärlden att ytterligare skärpa sanktionerna mot Nordkorea. Mötet mellan Kim och Trump i juni kan sägas ha fungerat som en

över gränsen har ökat, och satellitfoton visar att oljeexporten sjövägen sakta har återupptagits.

Kina och USA har under flera månaders tid nystat in sig i ett eskalerande handelskrig, vilket gör det alltmer otroligt att Peking kommer att samarbeta med Trump vad gäller Nordkorea bara för den goda viljans skull. Dessutom har relationen mellan de två kommunistregimerna förbättrats betydligt sedan Kim upphört med tester av missiler och kärnvapenladdningar. Under årets gång har Kim åkt till Kina inte mindre än

När röken lagt sig – utvecklingen av civilt försvar

I slutet av maj skickades broschyren "Om krisen eller kriget kommer" ut till 4,8 miljoner hushåll i Sverige. Syftet med informationen är att vi ska bli bättre förberedda på följderna av allvarliga olyckor som extremt väder, it-attacker eller militära konflikter. Sedan kom sommarens skogsbränder och torka. Sverige har tagit emot det största samlade stödet av brandbekämpningsresurser inom EU någonsin.

Förutom att kunna hantera händelser och kriser här och nu behöver arbetet med att återuppta planering och förberedelser för civilt försvar fortsätta. Många anser att arbetet går för långsamt. Lärdomarna och synergierna från arbetet med utvecklingen inom krisberedskapen bör beaktas också fortsatt. Den politiska beställningen fram till och med år 2020 innehåller tre delar. Aktörerna ska ha återupptagit planeringen för höjd beredskap, utvecklat en sammanhängande planering inom totalförsvaret samt utvecklat/stärkt förmågan inom några begränsade områden. Totalförsvarsövning 2020 blir en värdemätare på hur långt vi kommit i utvecklingen, men är bara ett delmål på en lång väg mot en ökad samlad förmåga inom totalförsvaret. Allt som pågår kan inte delges öppet, mycket omfattas av sekretess – precis som under det kalla kriget.

Så till kopplingen mellan sommarens hantering av skogsbränderna och civilt försvar.

Försvarsberedningen föreslog i sin rapport från december 2017 att det ska organiseras särskilda statliga förstärkningsresurser på regional nivå som en del i befolkningsskyddet. Dessa statliga resurser bör enligt förslaget också kunna användas i fred för att förstärka krisberedskapen och den kommunala räddningstjänsten. Det borde vara rimligt att utifrån erfarenheterna från sommarens skogsbränder se behovet av förstärkningsresurser, inklusive civilt logistikstöd, som en helhet. Varför inte snegla litet mer på vad våra nordiska grannar gör efter denna sommar?

Många önskar en tydligare ledning av civila kriser. I vissa typer av kriser krävs snabba och långtgående befogenheter för att främst skydda liv. Det gäller exempelvis en kärnteknisk olycka, dammbrott, smittsamma sjukdomar och terrorattentat. I dessa fall finns också lagstöd för dem som ska agera i den akuta situationen.

De flesta andra typer av kriser i fred handlar emellertid mer om hantering av resursbrister och koordinering mellan många aktörer för att minska konsekvenserna i samhället. Ett bra exempel på det är just sommarens bränder där Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap (MSB) bidrog till aktörsgemensam inriktning, samordning och prioritering av nationella och internationella resurser. Därutöver krävs välfungerande krisledningar hos de aktörer som berörs. Tydligare ledning handlar lika mycket om att olika aktörer har en bristfällig krisledningsförmåga för den egna verksamheten. Organisationer som normalt inte "går upp i stab" särskilt ofta behöver öva mer för att inte tappa sin förmåga att både leda sin egen verksamhet och effektivt samverka med andra. Förhoppningsvis kan arbetet med civilt försvar och övandet av komplexa scenarier ge positiva bidrag.

I den nationella grundsynen från 2016 finns inriktningen att samverka och ledning inför och vid säkerhetspolitiska kriser i Sverige eller i vårt närområde ska kunna ske under störda förhållanden och med

korta ledtider. Nu gäller det att dra lärdom av sommarens hantering av skogsbränderna och koppla ihop detta med arbetet kring samverkan och ledning vid höjd beredskap.

Magnus Dyberg-Ek
är samordnings-
ansvarig för civilt
försvar vid MSB.

magnus.dyberg-ek@msb.se

Foto: Privat

Röster om Sveriges försvar

I antologin **Röster om Sveriges försvar** ger fjorton politiker, forskare, journalister och militärer sitt personliga svar på behovet av ett försvar.

I **Röster om Sveriges försvar** skriver:

Wilhelm Agrell, Claes Arvidsson, Lena Bartholdson, Robert Egnell, Gunilla Herolf, Mattias Kristensson, Jan Nygren, Bo Pellnäs, Stefan Ring, Sara Skyttedal, Björn von Sydow, Jakob Westberg, Peter Wolodarski och Jan Ångström.

Läs den på aff:s hemsida: www.aff.a.se

eller beställ ditt exemplar genom att mejla till: aff@aff.a.se

Stöd AFF - Bli medlem nu!

För 300 kronor/år får du fyra nummer av Vårt Försvar och kallelser till föreningens aktiviteter (t o m 25 år är medlemsavgiften 100:-).

Inbetalning sker till plusgiro 12711-8
alt bankgiro 482-8885 eller Swish 1234656641.

Ange:

Namn

Adress

Telefon

E-postadress

Ålder

**Mer information finns
på föreningens hemsida**

www.aff.a.se

aff
FÖR FRED, FRIHET, FRAMTID

allmänna försvarsföreningen, aff, är en ideell förening som har genomfört verksamhet och publicerat denna tidskrift sedan 1890!

aff är fristående från myndigheter och politiska partier och föreningens ändamål är att aktivt delta i den säkerhets- och försvarspolitiska debatten genom föredrag, diskussioner och seminarier i syfte att främja Sveriges förmåga att möta såväl militära som andra former av samhällshot.

Sveriges demokrati är värd att försvara

